

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Vankien kokemuksia STOP -ohjelmasta

Siira, Anu

2012 Laurea Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu

Tikkurila

Vankien kokemuksia STOP-ohjelmasta

Siira Anu

Rikosseuraamusalan ko.

Opinnäytetyö

Maaliskuu, 2012

Vankien kokemuksia STOP -ohjelmasta

Vuosi	2012	Sivumäärä	64
-------	------	-----------	----

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vankien kokemuksia STOP ohjelmasta. STOP ohjelma on valtakunnallinen ja sitä vedetään Riihimäen vankilassa.

Ohjelma on tarkoitettu seksuaalirikoksista tuomituille, joiden uusimisriski on arvioitu jäsenyntyneellä riskiarviolla (STATIC -99) keskitasoiseksi- tai korkeaksi riskiksi.

Ohjelma on kognitiivis -behavioraalinen toimintaohjelma, jossa pyritään vaikuttamaan ajattelun ja tunteiden kautta käyttäytymiseen. Ohjelmassa keskitytään ajattelumalleihin ja toimintatapoihin, jotka ovat johtaneet seksuaalirikoksiin. Niihin vaikuttamalla pyritään löytämään uusia ajattelumalleja ja toimintatapoja, jotka eivät johda rikolliseen käyttäytymiseen.

Opinnäytetyössä tarkasteltiin vankien kokemuksia ohjelmaan hakeutumisesta, ryhmämuotoisesta kuntoutuksesta ja tulevaisuuden näkymistä ohjelman jälkeen. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen ja haastattelut on toteutettu teemahaastattelu menetelmin. Aineisto on analysoitu käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysi menetelmää. Työn teoreettinen viitekehys nivoutuu kuntouttavaan toimintaan ja uusintarikollisuuteen vaikuttamiseen.

Osallistuminen STOP ohjelmaan on vapaaehtoista ja perustuu vangin omaan motivaatioon selvittää rikokseen johtaneita syitä. Rangaistusajan suunnitelma ja arvioitu riskitaso vaikuttavat ohjelmaan valittaessa. Haastateltavista neljä oli omien motiivien kautta vapaaehtoisia ohjelmaan. Ainoastaan yksi oli alkuun epäroinyt osallistumista. Jokainen toi haastatteluissa esiin ohjelman positiivisia vaikutuksia omaan ajatteluun ja käyttäytymiseen, jotka eivät johda uusiin seksuaalirikoksiin.

STOP -ohjelman kehittämis ehdotuksiksi mainittakoon ohjelman tietämyksen lisäämistä yhteistyötahoille ja henkilöstölle, jotka työskentelevät seksuaalirikoksista tuomittujen kanssa. Huomiota tulisi kiinnittää kuntoutusjatkumoiden suunnitteluun, sekä ohjelman suorittaneiden vankien suunnitelmalliseen vapauttamiseen. STOP -ohjelmassa opittuihin uusiin ajattelu- ja toimintamalleihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota vankeusrangaistuksen jatkuessa, sekä tukea vankia ylläpitämään niitä myös vapauduttua. Vaikuttavuuden näkökulmasta merkittävien hyöty ohjelman käyneiden vankien suhteen saataisiin esimerkiksi valvotulla koevapaudella.

Rikosseuraamusalalla työskentelevät virkamiehet voivat hyödyntää opinnäytetyötä, etenkin seksuaalirikollisten kuntoutuksessa.

Prisoners' experiences of the STOP -programme.

Year	2012	Pages	64
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to find out prisoner's experiences of the STOP -programme. The STOP -programme is national and is ran in the prison of Riihimäki.

The programme is meant for those convicted of sexual offenses whose recidivism is estimated by the STATIC -99 risk-assesment to be middle or high level risk.

The programme is a cognitive behavioral treatment programme of action which aims to influence the behavior through the thinking and emotions. The programme concentrates on cognition patterns and practices, and aims at finding new ones that will not lead to criminal behavior.

This thesis examined the experiences of prisoner's applying for the programme, group rehabilitation and views of the future after the programme. The thesis is qualitative and interviews have been carried out with theme interview methods. The data is analyzed using data-driven content analysis method. The theoretical framework of the thesis focuses on rehabilitative activities and influencing recidivism.

Participation in the STOP -programme is voluntary and is based on the prisoner's own motivation to find out the causes of crime. The penalty time plan and the estimated level of risk influence the selection of the programme. Four of the interviewees were volunteers to participate the programme through their own motives. Only one had hesitated in the beginning of the participation. In the interviews everyone brought out the programme's positive effects on their own thinking and behavior that does not lead to new sexual offences.

As developmental ideas of the STOP -programme could be mentioned increasing of the programme awareness to co-operation partners and staff who work with convicted sexual offenders. Attention should be paid to the design of a continuum of rehabilitation programme as well as planned releasing of the prisoners who completed the programme. More attention should be paid to the new patterns and practices learned in the STOP -programme when prison sentence continues as well as support the prisoner to maintain them also after release. From the point of view of the effectiveness the most significant benefit regarding the prisoners who participated in the programme could be received by supervised probationary freedom.

Officers working in the field of criminal sanctions can take advantage of the thesis, especially in the rehabilitation of sexual offenders.

Keywords: treatment programme, rehabilitation, effectiveness, recidivism.

1	JOHDANTO	7
2	RIKOSSEURAAMUSLAITOS, RIIHIMÄEN VANKILA.....	8
3	KUNTOUTTAVA TYÖ RIKOSSEURAAMUSALALLA.....	8
3.1	Rangaistusajan suunnitelmat osana kuntoutusta.....	8
3.2	Ohjelmatoiminta rikosseuraamusalalla	9
3.3	Kognitiivis-behavioraaliset toimintaohjelmat	10
3.4	Kuntoutus	11
3.5	Ryhmä ja ryhmän kehitysvaiheet	13
3.6	Ryhmämuotoinen kuntoutus seksuaalirikollisille	13
3.7	Ohjaaja seksuaalirikollisten kuntoutuksessa.....	16
4	STOP -OHJELMA	17
4.1	Ohjelma	17
4.2	Ohjaajat	18
4.3	Ryhmäläisten valinta.....	18
4.4	Osasto.....	19
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	20
6.1	Haastateltavat ja haastatteluiden kulku	20
6.2	Haastateltavien ikäjakauma ja vankilakertaisuus.....	21
7	AINEISTO JA MENETELMÄT.....	21
7.1	Tutkimusmenetelmä	21
7.2	Teemahaastattelu	22
7.3	Aineiston analyysi.....	23
7.4	Tutkimuksen etiikka ja luotettavuus	26
8	TUTKIMUSTULOKSET.....	27
8.1	Vankien kokemukset ohjelmaan hakeutuessa	27
8.1.1	Ohjelmasta kuuleminen	27
8.1.2	Osastolle tuleminen ja ohjelmaan osallistuminen.....	28
8.1.3	Ajatukset STOP -ohjelmasta	28

8.2	Kokemukset haastatteluista, ohjaajista, työ- ja vapaa-ajan toiminnoista ja STOP -ohjelmasta	30
8.2.1	Haastattelu kokemukset.....	30
8.2.2	Ohjaajien toiminta haastatteluissa.....	31
8.2.3	Työ- ja vapaa-ajan toiminnot	31
8.2.4	Ryhmämuotoinen kuntoutus	32
8.2.5	Seksuaalirikoksista puhuminen ja läpikäyminen	33
8.2.6	Ohjaajat	34
8.3	Kokemukset ohjelmasta ja vankeudesta.....	39
8.3.1	Ohjelman sisältö	39
8.3.2	Kokemukset ohjelmasta	39
8.3.3	Ajatukset ohjelman päättymisestä	40
8.3.4	Mitä kehitettävää ohjelmassa	41
8.3.5	Tulevaisuus	41
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	44
9.1	Kokemuksia STOP -ohjelmaan hakeutumisesta.....	44
9.2	Kokemukset ryhmämuotoisesta kuntoutuksesta.....	46
9.3	Kokemukset ohjelmasta ja vankeudesta.....	48
10	LOPUKSI.....	50
	Liite 1: STOP-ohjelman osiot	54
	Liite 2: Ohjelman toteutus.....	55
	Liite 3: Staattinen riskiarvio	56
	Liite 4: STOP-osasto esite	57
	Liite 5: Saatekirje	61
	Liite 6: Suostumus.....	62
	Liite 7: Haastattelurunko	63

1 JOHDANTO

Seksuaalirikollisuus on aina vaikuttanut olevan myytti, josta ei puhuta. Ihmisten tietoisuuden, ilmoitusvelvollisuuden ja lakimuutosten myötä sitä on alettu kuitenkin tarkastelemaan enemmän. Viime vuosina myös mediassa seksuaalirikostapaukset ovat tulleet näkyvämmiksi. Seksuaalirikollisuus on kuitenkin pääosin piilorikollisuutta. Poliisin tietoon tulee vain murto-osa tehdyistä rikoksista. Seksuaalirikos on teko ilman toisen osapuolen suostumusta. Seksuaalirikollisuutta on muun muassa raiskaus, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, paritus ja lasta esittävän seksuaalisen materiaalin hallussapito.

Seksuaalirikollisten kanssa työskentelyyn liittyy monia haasteita. Seksuaalirikollisista useimmat kieltävät teon tai vähättelevät uhrille koituneita negatiivisia seurauksia. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tarkastella seksuaalirikollisuus aihetta kuntoutuksen ja vaikuttamisen kautta. Opinnäytetyössä tarkastellaan vankilassa tapahtuvaa kuntoutusta ja ohjelmaan osallistuneiden vankien kokemuksia kuntoutuksesta.

Opinnäytetyössäni käytän ohjelmasta nimeä STOP, jolla se paremmin tunnetaan. Ohjelma on kognitiivis-behavioraalinen, ajatteluun ja käyttäytymiseen vaikuttava toimintaohjelma. Ohjelma toteutetaan pienryhmämuotoisena (6-8) vankia ja se on kokonaiskestoltaan kahdeksan kuukautta. Ohjelma on tarkoitettu seksuaalirikoksista tuomituille. Sitä vetää STOP-ohjaaja koulutuksen saaneet ohjaajat mies-nainen parina, omalla erillisellä osastolla.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Haastatteluaineisto on kerätty teemahaastattelumenetelmin. Haastatteluihin osallistui viisi vankia. Aineisto on analysoitu sisällönanalyysillä. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehyksenä toimii kuntouttava toiminta ja uusintarikollisuuteen vaikuttaminen.

STOP -ohjelma siirrettiin Kuopion vankilasta Riihimäen vankilaan vuonna 2007. Osallistuin silloin STOP -ohjaaja koulutukseen Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa. Vuodesta 2008 lähtien olen työskennellyt STOP -osastolla ohjaajana. Idea opinnäytetyöhön syntyi hiljalleen opintojen edetessä. Viimeisen sysäyksen työn tekemiseen sain, kun olin ohjelman vedosta niin sanotulla "huilivuorolla". Katsoin, että nyt voin tehdä vankien kokemuksista opinnäytetyön, kun en itse ole mukana vetämässä ohjelmaa.

Koen STOP -ohjelman tutkimisen tärkeäksi, jotta saadaan ajantasaista tietoa kokemuksista ohjelman suhteen. Mielestäni on tärkeää tarkastella ohjelman vaikutuksia, vahvuuksia ja heikkouksia vankien kokemina, joita työelämän edustajat voivat hyödyntää työssään. Alati muuttuvalla rikosseuraamusalalla on mielestäni hyvä tuoda esiin toimintaohjelmien vaikutuksia uusintarikollisuuden vähentämisessä.

STOP -ohjelmasta on kansainvälisellä tasolla tehty tutkimuksia. Suomessa tutkimuksia on tehty seksuaalirikollisista, heidän kuntouttamisesta ja vankilassa olosta, mutta ei suoranaisesti kokemuksista STOP ohjelmasta.

2 RIKOSSEURAAMUSLAITOS, RIIHIMÄEN VANKILA

Vuonna 2010 Vankeinhoitolaitos ja Kriminaalihoitolaitos yhdistettiin yhdeksi, Rikosseuraamuslaitokseksi. Rikosseuraamuslaitos jakaantuu kolmeen rikosseuraamusalueeseen, joita ovat Etelä-Suomen-, Länsi-Suomen-, ja Itä-Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue, keskushallintoyksikkö ja terveydenhuoltoyksikkö.

”Riihimäen vankila kuuluu etelä-suomen rikosseuraamusalueeseen. Riihimäen vankila on 223 paikkainen suljettu laitos, jonne sijoitetaan yli 2-vuoden rangaistuksen saaneita miesvankeja Etelä-Suomen läänin alueelta.” (Rikosseuraamuslaitos 2011.)

Riihimäen vankilassa vangilla on mahdollisuus osallistua työ toimintaan, opiskella tai osallistua kuntoutukseen. Vankilassa toteutetaan monipuolista kuntoutusta esimerkiksi päihdekuntoutusta, ongelmaratkaisutaitoja kehittävää ohjelmaa, sekä väkivaltarikoksista tuomituille vangeille suunnattua OMA -ohjelmaa ja seksuaalirikollisille suunnattua STOP -ohjelmaa. (Rikosseuraamuslaitos 2011.)

Olen toteuttanut opinnäytetyöni Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella, Riihimäen vankilassa. Opinnäytetyössäni keskityn pääosin kuntouttavaan toimintaan. Teoreettisen viitekehitykseni ydin on kuntouttava toiminta rikosseuraamusalalla. Teoria nivoutuu tutkimuskysymysten, sekä haastattelujen aihepiiriin hyvin tiukasti.

3 KUNTOUTTAVA TYÖ RIKOSSEURAAMUSALALLA

3.1 Rangaistusajan suunnitelmat osana kuntoutusta

1.10.2006 astui voimaan uusi laki vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta. Uuden lain myötä rikosseuraamusalalla on alettu kiinnittämään erityistä huomiota vangin yksilöllisiin tarpeisiin. Lain myötä vangeille alettiin laatia rangaistusajan suunnitelma. (Nurminen ym. 2008, 4.)

Vangille on laadittava yksilöllinen suunnitelma rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta varten (rangaistusajan suunnitelma).

”Rangaistusajan suunnitelma sisältää suunnitelman vangin sijoittamisesta, toiminnasta rangaistusaikana, valvotusta koevapaudesta ja ehdonalaisesta vapauttamisesta, sekä poistumisluvan myöntämisestä. Rangaistusajan suunnitelman sisällössä ja laajuudessa otetaan huomioon vangin rangaistusajan pituus, aikaisemmat vankeusrangaistukset, vangin työ- ja toimintakyky, sekä hänen henkilöstään, rikollisuudestaan ja olosuhteistaan saadut tiedot.” (Vankeuslaki 2005, N:o767, 4 luku 6§.)

Rangaistusajan suunnitelmien tarkoituksena on laatia vangin tarpeiden mukainen suunnitelma rangaistusajaksi. Suunnitelmassa tulee näkyä ne toiminnot ja tarpeet, joihin rangaistusaikana pyritään vaikuttamaan. Suunnitelmien lähtökohtana on tehdä vangin rangaistusajasta jaksotettu. Suunnitelmien toteutumista tulee tarkastella määrätyn väliajoin. Vangin toteuttaessa suunnitelmaa sovitusti, hän myös itse hyötyy siitä ja saa onnistumisen kokemuksia. (Grönholm 2007, 157.)

”Arviointikeskus laatii rangaistusajan suunnitelman. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä vangin kanssa. Suunnitelman toteuttamista on seurattava. Suunnitelma on otettava käsittelyyn säännöllisin väliajoin ja myös, jos sitä ei noudateta. Suunnitelman seuraamisesta vastaa tähän tehtävään määrätty Rikosseuraamuslaitoksen virkamies.” (Vankeuslaki 2005, N:o767, 4 luku 7§.)

Rikosseuraamusalalla rangaistusajansuunnitelma tunnetaan paremmin nimellä Ransu. Rangaistusajan suunnitelma laaditaan sijoittajayksikössä kaikille ehdottoman tuomion saaneille vangeille. Asiantuntijatiedon ja vangin kriminogeenisten tekijöiden perusteella laaditaan tavoitteet rangaistusajalle. Rikosseuraamusalueiden sijoittajayksiköt hoitavat vankien sijoittamisen laitoksiin. Sijoittelussa otetaan huomioon laitoksen tarjoamat toiminnot, jotta ne vastaavat suunnitelman tavoitteisiin. Laitokseen sijoittamisessa huomioidaan myös vangin sosiaaliset sidokset, aiempi rikollisuus, ikä ja vangin oma toive. Vangin siirryttyä laitokseen, laitos vastaa suunnitelman toteutumisesta. Sijoituslaitoksessa määritellään keinot tavoitteiden saavuttamiseen. Sijoituslaitoksen työntekijät, jotka työskentelevät vangin kanssa seuraavat ja arvioivat määrätyn väliajoin suunnitelman toteutumista ja kirjaavat tiedot vankitietojärjestelmään (Vati). Mikäli suunnitelman tavoitteet eivät toteudu, tai niihin tulisi seurannan myötä tehdä muutoksia, niin suunnitelma lähetetään sijoittajayksikköön, jossa asiantuntijat voivat tehdä tarvittavat muutokset. (Nurminen ym. 2008, 2-7.)

Vankien asianmukaisella arvioinnilla taataan eettisyys, oikeudenmukaisuus ja vankien ryhmittely. Arvioinnin avulla löydetään ne vangit jotka kuntoutuksesta ja toiminnoista hyötyvät. Heihin tulee kohdentaa toiminta rangaistusaikana. Järjestelmällisellä arvioinnilla taataan niin laitosturvallisuus, kuin tehokas kuntoutuskin. Tärkeää kaikessa toiminnassa on tulosten seuraaminen ja kirjaaminen. (Hypén 2002, 220.)

3.2 Ohjelmatoiminta rikosseuraamusalalla

Rikosseuraamusalalla ohjelmatoiminta varsinaisesti alkoi jo 1990 luvun lopulla. Ohjelmatoiminnan syntyhistoria liittyy What Works -keskusteluun. 2001 Suomessa on järjestetty ensimmäinen seminaari, jossa kansainväliset tutkijat toivat esiin tietoa sellaisista menetelmistä ja ohjelmista, joilla oli tutkimusten mukaan vaikutusta uusintarikollisuuden vähentämiseen. What Works -seminaarin anti on ollut merkityksellisessä osassa rikosseuraamusalan kehitystä. (Vesterbacka 2003, 4-6.)

What Works periaatteet (RTV) uusintarikollisuutta vähentävässä työskentelyssä on kuvattu seuraavasti: toiminnan taso tulee suhteuttaa vangille määritellyn riskin perusteella. Suuren riskin omaaviin vankeihin kohdistetaan intensiivisempää kuntoutusta, kuin pienen riskin omaaviin vankeihin. Tarve periaatteena on vaikuttaa vangin kriminogeenisiin tarpeisiin, joihin vaikuttamalla rikosseuraamisen riski voi vähentyä. Vastaavuuden periaatteella tarkoitetaan sitä, että käytetään menetelmiä, jotka on todettu tehokkaiksi. (Bonta 2003, 54-56.)

Riski, tarve- ja vastaavuus- periaatetta on alettu kritisoida sen yksipuoleisen työskentelyn vuoksi. On katsottu, että pelkällä riskin määrittelyllä ja siihen vaikuttamisella jää huomioimatta vangilla jo olemassa olevat vahvuudet. (Knuuti & Vogt-Airaksinen 2010, 7-8.) Rinnalle on kehitetty ns. good life model (GLM). GLM -mallin on kehittänyt Tony Ward. GLM -mallia pidetään nykyvaiheen teoreettisena suuntauksena RTV -periaatteen rinnalla. (Lavikkala 2011, 98-100.) GLM -mallissa korostetaan vangin olemassa olevia vahvuuksia ja vahvistetaan niitä.

Akkreditointi käynnistyi Suomessa vuonna 2002. Asiantuntijatyöryhmän tarkoituksena on varmistaa että, rikosseuraamusalalla ohjattavat vangeille tarkoitetut toimintaohjelmat hyväksytään ja tarkastetaan asetettujen kriteerien mukaisesti. Ohjelmien tulee olla käsikirjaan perustuvaa tavoitteellista kuntoutusta. (Knuuti & Vogt-Airaksinen 2010, 8-9.)

Kaikki ohjelmat rikosseuraamusalalla, jotka tutkitusti edistävät vangin muutosta rikoksettomaan elämään ovat käyneet vuonna 2010 läpi akkreditointimenettelyn. Ohjelmat ovat aikataulutettuja, strukturoituja ja toteutetaan käsikirjojen mukaisesti. Kohdennetaan määriteltyjen kriteerien perusteella. (Rikosseuraamusalan ohjelmien linjaukset 2012.)

Rikosseuraamusalan ohjelmien linjauksessa sanotaan seuraavaa: " Ohjelmalla tarkoitetaan selkeälle muutosmallille perustuvaa, strukturoitua ja aikataulutettua sekä tieteellisiin menetelmin arvioitavissa olevaa toimintaa, jolla vaikutetaan rikollista käyttäytymistä ylläpitäviin kriminogeenisiin tekijöihin. Tällaisia tekijöitä ovat täytäntöönpanon alussa tai myöhemmin todettu uusimisriskin taso sekä rikolliseen käyttäytymiseen muuten liittyvät asenteet ja ajattelu- ja käyttäytymismallit. Ohjelmat on suunnattu näiden tekijöiden perusteella valituille asiakasryhmille." (Rikosseuraamusalan ohjelmien linjaukset 2012.)

3.3 Kognitiivis-behavioraaliset toimintaohjelmat

Teorian mukaan aiemmin opitut ajattelutavat ja toimintamallit ohjaavat ihmisen käyttäytymistä. Ihminen muodostaa maailmankuvan mielikuviansa kautta. Toimintaa ohjaa myös yleistyneet käsitykset ihmisen toiminnasta. Ajattelu ohjaa ihmisen toimintaa. Toimintaohjelmilla on yhtenäinen peruskäsitys siitä, että ihmisen ajatteluun vaikuttamalla vaikutetaan siihen, miten hän toimii. (Suomela 2002, 222- 223.)

Rikosseuraamusalalla toimintaohjelmat perustuvat kognitiivis-behavioraaliseen teoriaan. Kognitiivis -behavioraalisuudella tarkoitetaan ihmisen ajatusten, tunteiden ja käyttäytymisen välistä vuorovaikutusta. (Rikosseuraamusalan ohjelmityön linjaukset 2012.)

Kognitiivis -behavioraalinen teorianmalli on lähtökohtana rikosseuraamusalan ohjelmityössä, koska sen vaikuttavuudesta on tutkittua näyttöä (Rantanen 2009, 107-109).

CDATE projektissa tutkittiin kognitiivis-behavioraalisten ohjelmien vaikutuksia uusintarikollisuuteen. Projektiin oli kerätty tutkimuksia hoito-ohjelmista vankiloissa ja ehdonalaisessa, jotka oli raportoitu vuosien 1968-1996 välillä. Meta-analyysi oli tehty 69 tärkeimmästä tutkimuksesta, jotka koski kognitiivis-behavioraalisten ohjelmien vaikutusta uusintarikollisuuden vähentämiseen. Tutkimuskokoelman tulos oli, että tämä hoitomuoto voidaan yhdistää vähentyneisiin uusintarikollisten määrään. Kuitenkin vaikutus johtuu pääosin kognitiivis-behavioraalista interventioista ennemmin, kuin yleisistä käytöksen muokkaamiseen tarkoitetuista lähestymistavoista. Tietyt ohjelmityypit, jotka ovat tehokkaita pitävät sisällään kognitiivis-behavioraalista sosiaalisten taitojen harjoittelua ja kognitiivisten taitojen harjoittelua. Meta-analyysin mukaan näyttää, että kognitiiviset toimintaohjelmat voi vähentää rikoksenuusimislukuja huomattavissa määrin. Sen huomattiin olevan totta tutkimuskokoelman ja ohjelmien mukaan. (Cleland ym. 2002, 476.)

Seksuaalirikollisten hoidossa on kansainvälisesti käytetty myös kognitiivis-behavioraalisten hoitomuotojen ohella lääkehoitoa (SSRI -lääkkeitä). Joissakin tapauksissa on lääkehoidolla katsottu olevan vähentävä vaikutus seksuaalifantasioihin ja kiinnostukseen lapsia kohtaan. Lääkehoidon tutkimustulokset ovat vielä riittämättömät. (Haapasalo 2008, 198-199.) Suomessa seksuaalirikollisten hoidossa lääkehoito ei ole vielä käytössä, mutta on asetettu työryhmä sen tutkimista varten. Lääkehoidon käyttöönoton vaikeuksia on sen vapaaehtoisuuteen perustuminen, sitoutuminen ja seuranta.

3.4 Kuntoutus

Kuntoutus määritellään toimintana, jolla pyritään parantamaan ihmisen sosiaalista selviytymistä ja toimintakykyä. Kuntoutuksen avulla pyritään ehkäisemään muun muassa sosiaalista syrjäytymistä ja myös yleisemmin tukemaan voimavaroja, selviytymistä ja hyvinvointia. Kuntoutus on sisällöltään monialainen ja ihmisten käsitykset siitä vaihtelevat. Kuntoutus usein mielletään toiminnaksi jolla pyritään parantamaan esimerkiksi jotain fyysistä vammaa, mutta todellisuudessa kuntoutus on laajempi kokonaisuus jolla pyritään vaikuttamaan ihmisen hyvinvointiin. (Härkäpää & Järvikoski 2011, 8-9.)

Vuoden 2002 Kuntoutusselonteossa sanotaan, että kuntoutuksen tavoite on itsenäisen selviytymisen, toimintakyvyn parantaminen ja hyvinvoinnin lisääminen. Kuntoutuksen tarkoitus on vahvistaa ja lisätä ihmisen voimavaroja, jotta hän kykenisi itsenäiseen elämään. (Eduskunnan kuntoutusselonteko 2002.)

Kuntoutus ei ole vain tietylle ihmisryhmälle, eikä tietyn ongelman perusteella tehtävä toiminta. Kuntoutuksella ei vain korjata jo olemassa olevia asioita, vaan sillä pyritään ennalta ehkäisemään mahdollisia syntyviä haittoja. Kuntoutukselle ominaista on tavoitteellisuus ja suunnitelmallisuus. Kuntoutusta ja sen etenemistä tulee seurata. Kuntoutus on monivaiheinen ja moniammatillinen prosessi. (Härkää & Järvikoski 2011, 33-34.)

Rikosseuraamusalalla kuntoutus on monimuotoista ja kuntoutusnäkökulma on enemmän sopeuttava, kuin syvälliseen muutokseen tähtäävä. On kuntouttavia ryhmiä, tai yksilökohtaista asiakastyötä. Myös työtoiminta vankilassa katsotaan kuntouttavaksi. Uuden vankeuslain myötä kuntouttavaan toimintaan on keskitytty enemmän. Rangaistusajan suunnittelulla ja siviiliin siirtymisen suunnitelmallisella valmistelulla on uusintarikollisuuteen vaikuttamisen näkökulmasta olennainen merkitys. (Rantanen 2009, 107-111.)

Kuntouttaminen yleensä niin kuin myös vankien kuntouttaminen on hyödyllistä. Ennen vankeuden perustana ja rankaisemisen tehtävänä oli eristäminen, pelko ja kosto. Laajojen kansainvälisten keskustelujen ja tutkimuksien myötä rikosseuraamusalalla puhutaan nykyään vankien kuntouttamisesta ja heihin vaikuttamisesta. Vankeusrangaistus ei enää nyky-yhteiskunnassa ole ainoastaan vankien säilyttämistä ja rankaisemista. Vankien kuntouttamisessa peruslähtökohta on siinä, että he eivät enää uusisi rikoksia ja kuntoutuksen myötä heidän elämänhallinnan keinoja vahvistetaan, jotta he kykenisivät integroitumaan takaisin yhteiskuntaan. (Laine 2007, 263-265.)

Kuntoutuksella ja toiminnalla pyritään vaikuttamaan vangin kriminogeenisiin tekijöihin. Kriminogeeniset tekijät ennustavat rikollista käyttäytymistä. On kuitenkin ensisijaisen tärkeää jokaisen vangin kohdalla arvioida hänen kriminogeeniset tekijät, jotta kuntoutus ja toiminta kohdennetaan oikein ja oikeassa mittasuhteessa. Kriminogeenisiä tekijöitä on muun muassa rikosmyönteiset asenteet, rikollinen seura ja sosiaalinen käyttäytyminen. Kriminogeeniset tekijät voivat muuttua ja tällöin rikollinen käyttäytyminen vähenee. Työskentelyn määrä ja intensiteetti tulee olla suhteessa vangin uusimisriskiin. (Motiuk 2001, 37-44.)

Rikosseuraamusalalla tehtävä kuntoutus tulee nähdä laajempänä kokonaisuutena, jossa huomioidaan vangin rangaistusaika ja myös vankeusrangaistuksesta siirtyminen siviiliin. Uuden vankeuslain myötä on alettu kiinnittämään erityistä huomiota vangin rangaistusaikaan ja vapauden valmisteluun. Kuntoutuksen vaikuttavuuden mittaaminen on erityisen haastavaa, mikäli vangille ei kyetä järjestämään riittäviä tukitoimia ja jatkumoa vankeusrangaistuksen jälkeen. Hyväkään kuntoutus ei ole vaikuttavaa, mikäli seuranta ja tukitoimet rajoittuvat ainoastaan vankeusaikaan. Vaikuttaakseen kuntoutus tulee olla suunnitelmallista ja pitkäjänteistä toimintaa. (Knuuti & Vogt-Airaksinen 2010, 30-31.)

3.5 Ryhmä ja ryhmän kehitysvaiheet

Jossain vaiheessa elämäänsä ihminen kuuluu johonkin ryhmään. Ryhmään kuuluminen on jokapäiväistä elämää. Ryhmän määrittely ei ole yksinkertaista, vuorovaikutus on kuitenkin keskeinen osa ryhmää. (Kauppila 2005, 85.) Ryhmäksi voidaan kutsua joukkoa ihmisiä joilla on yhteinen tavoite, vuorovaikutus ja yhteenkuuluvuus (Kopakkala 2005, 36).

Vankiloissa ryhmämuotoinen toiminta on katsottu parhaaksi ohjauksen ja valvonnan näkökulmasta. Vangit toimivat ryhmissä työssä, koulussa, kuntoutuksessa ja vapaa-ajan toiminnoissa. (Hypén 2002, 110-111.)

Vuonna 1965 tutkija Bruce Tuckman määritteli ryhmän kehitysvaiheet seuraavasti:

Muodostusvaihe: ryhmä aloittaa toimintansa ja he eivät vielä tunne toisiaan vaan hahmottavat toimintaa omien tavoitteiden kautta. Useimmiten toiminta koetaan myönteisenä.

Kuohuntavaihe: etsitään omaa ja muiden asemaa ryhmässä. Esiintyy ristiriitoja ja erimielisyyttä. Määritetään rooleja, jotta vuorovaikutus olisi avointa.

Sopimisvaihe: yhteishenki ja roolit ovat ryhmässä selvät. Ryhmässä on tietyt säännöt ja normit, joita kaikkien tulisi noudattaa. Yhteistyö alkaa syntyä ja näkemysten ja tunteiden ilmaiseminen on avointa.

Hyvin toimiva ryhmä: ryhmä keskittyy täysipainoisesti alkuperäisen tehtävän toteuttamiseen. Roolit, normit ja säännöt ovat selvät ja konfliktitilanteet on selvitetty. Työskentely ryhmässä on tehokasta.

Lopettamisvaihe: tehtävä on suoritettu loppuun. Tunteita voi esiintyä melko voimakkaasti. Yksi kehitysvaihe on ohi. (Kopakkala 2005, 48-51.)

Ryhmä tarvitsee oman aikansa vaiheiden läpikäymiseen tullakseen tehokkaaksi ja toimivaksi.

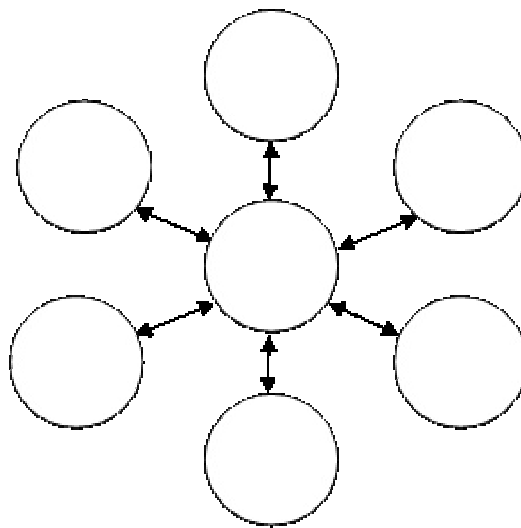
3.6 Ryhmämuotoinen kuntoutus seksuaalirikollisille

Vankiloissa kuntoutus tapahtuu pääsääntöisesti ryhmässä. Kuntoutus on tehokkaampaa, kun ihmiset työskentelevät vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Ryhmätyöskentelyn etuna on, että ryhmäläiset voivat tukea toinen toistaan ja kyseenalaistaa toistensa asenteita ja ajatuksia. Ryhmäläiset voivat myös oppia toisiltaan uudenlaisia toimintatapoja ja saada tukea rikoksettomaan elämäntapaan. (Knuuti & Vogt-Airaksinen 2010, 4.)

Tarkastelen seuraavaksi ryhmämuotoista kuntoutusta seksuaalirikollisten näkökulmasta. On tutkittu millaiset periaatteet ja tekniikat seksuaalirikollisten kuntoutuksessa lisäävät vaikutusta.

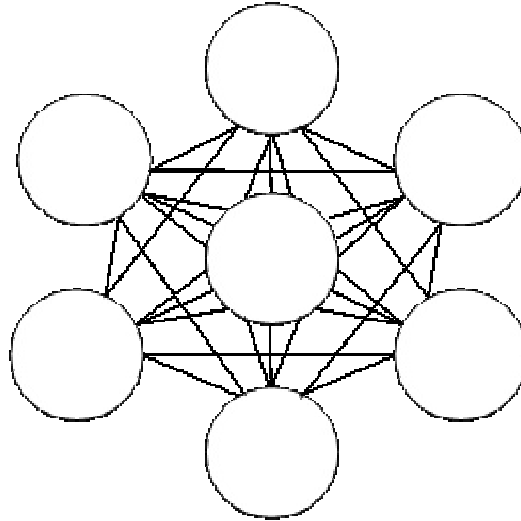
Sawyer kääntyi yhden ryhmäprosessin keskeisimmän teorian puoleen esittäen, että seksuaalirikollisille suunnatun ryhmämuotoisen kuntoutuksen vaikuttavuus voidaan ainakin osittain löytää Yalomien laajalti tunnetulta listalta "parantavista tekijöistä". Yalom on kunnioitetumpia ryhmäkuntoutuksen asiantuntijoita. Yalomien mielestä ihmissuhteiden vuorovaikutus on keskeistä ryhmäkuntoutuksessa. Aidosti potentiaalinen, sellainen ryhmä, mistä olisi moneen tarjooa ryhmäläiselle tilan missä he voivat olla vuorovaikutuksessa toisiinsa vapaasti. Tällainen ryhmä auttaa heitä tunnistamaan ja ymmärtämään mitä menee vikaan heidän vuorovaikutuksessaan ja lopulta auttaa ryhmäläistä muuttamaan toimimattomia toimintamalleja. Yalom uskoo, että ryhmät jotka nojaavat yksinomaan muihin olettamuksiin kuten psykoedukationaaliseen tai kognitiivisen käyttäytymisen periaatteisiin, niin nämä ryhmät epäonnistuvat saavuttamasta kaikkea kuntouttavaa hyötyä tästä ryhmämuodosta. Kaikki nämä ryhmämuodot voidaan Yalomien mielestä tehdä vielä tehokkaimmiksi keskittymällä näihin henkilöidenvälisiin prosesseihin. Merkityksellinen kanssakäyminen ryhmän jäsenien välillä saattaa olla tärkeämpää tulokselle, kuin ryhmäkeskustelun sisältö tai ryhmän yleinen tunnelma. (Jennings & Sawyer 2003, 252-253.)

Saadakseen ryhmästä täyden hyödyn ohjaajan täytyy käyttää ryhmää asioiden välittäjänä. Yleinen ongelma ryhmien vetämisessä on se, että käydään keskinäistä keskustelua ohjaaja - ryhmäläinen välillä. Ohjaaja saattaa tehdä sen täysin tiedostaen tai tiedostamattaan. Siitä syntyy ilmapiiri, jossa henkilöt eivät kohtaa toisiaan. Ryhmän jäsenet kokevat, että heillä ei ole yhteyttä ja ryhmästä puuttuu tällöin koheesio. Sellainen ilmapiiri voi lisätä ryhmäläisen puolustuskannalla olemista ja itseensä keskittymistä. Ryhmäläiset keskittyvät enemmän seuraamaan ohjaaja - ryhmäläinen välistä keskustelua, kuin työskentelyyn muiden ryhmäläisten kanssa (kuva 1). Ryhmä saavuttaa kuntouttavan potentiaalinsa kanssakäymisen ryhmässä olevien ihmissuhteiden kautta. (Jennings & Sawyer 2003, 254.)

Kuva 1: Ohjaaja ryhmäläinen välinen työskentely

Ryhmän yhteisen kanssakäymisen painotus on keskeistä. Mikä tahansa tapahtuma tai kanssakäyminen vaikuttaa koko ryhmän toimintaan, vaikka se koskisi vain yhtä ryhmän jäsentä. Yksittäinen tapahtuma tai yhtä ryhmäläistä koskeva asia tulisi jakaa koko ryhmän kesken, koska silloin kaikki ryhmänjäsenet hyötyvät siitä (kuva 2).

Kuva 2: Ohjaaja ryhmä välinen työskentely

Vaikka kuntoutusmuoto seksuaalirikollisille on aika rajattua, niin se ei siltikään estä ryhmän käyttöä. Kuntoutus on rajattua, jolloin ryhmäläisten vaaditaan ottamaan vuoroja harjoituksissa, jolloin se menee siihen, että on luonnollista keskittyä yhteen ryhmäläiseen kerrallaan. Vuorotellen tapahtuvassa muodossa on ohjaajalla kuitenkin mahdollisuus saada kuntouttavaa hyötyä ottamalla esiin yleisiä kokemuksia, näkemyksiä tai henkilön asenteita ryhmäläisten kesken. Silloin ryhmäläisten omista kokemuksista tulee yhteisiä. Jos ei oteta koko ryhmää käyttöön, niin menetetään tilaisuus tarkastella ryhmäläisten vaikeudet puhua tunteistaan. Silloin myöskään ryhmäläiset eivät pääse näyttämään huolentunteitaan, eikä välittämistä toisiaan kohtaan. (Jennings & Sawyer 2003, 255-259.)

Ryhmäläisten yrittäessä kohdistaa kysymyksensä ohjaajalle ja hakea häneltä vastausta, niin ihanne tilanne saataisiin siten, että ohjaaja heittäisi kysymyksen takaisin koko ryhmälle. Ohjaajan ei tulisi tarjota vastauksia. (Jennings & Sawyer 2003, 255-259.)

Seksuaalirikolliset vähättelevät usein tekojaan ja syyllistävät uhreja ja muita ihmisiä, jotta saisivat itsensä näyttämään ryhmässä hyvältä. Heidän asenteensa uhreja kohtaan on vähättelevää ja jopa halveksuvaa varsinkin ryhmän alussa. Ohjaajan ei tule käyttää näissä tilanteissa välitöntä konfrontointia. Konfrontointi harvoin onnistuu ryhmän alussa, koska ohjaaja ei ole vielä saavuttanut ryhmäläisten hyväksyntää ja luottamusta. Ohjaajan käyttämä konfrontointi saattaa nostaa ryhmäläisten vastustusta. Suora konfrontointi heikentää ohjaajan ja ryhmäläisten välejä. Ohjaajan tulee kohdella ryhmäläisiä siten, että he eivät menetä kasvojaan. Ohjaajaan tulee voida luottaa, jotta ryhmäläiset tuntevat olonsa turvalliseksi.

Ryhmää tulisi kuitenkin ohjata vertaiskonfrontointiin, joka on huomattavasti hienovaraisempaa ja kunnioittavampaa, kuin ohjaajalta tullut haastaminen.

Seksuaalirikollisten kuntoutuksessa ei tulisi liikaa keskittyä jäykästi ohjelman toteuttamiseen. Mikäli tällaista tapahtuu, niin silloin ei osata hyödyntää oikein ohjaajan asemaa suhteessa ryhmään. Tämä ongelma on katsottu akuuteimmaksi strukturoiduissa ohjelmissa. Nojaututaan liikaa tiettyyn kaavaan, eikä aktivoida ryhmää vapaammalle keskustelulle.

Ryhmäkuntoutuksen hyöty menee ohi. Tutkimus tietoa ei kuitenkaan ole vielä riittävästi, että pystyttäisiin sanomaan parhaat tavat seksuaalirikollisten kuntoutukseen. (Jennings & Sawyer 2003, 261-267.)

3.7 Ohjaaja seksuaalirikollisten kuntoutuksessa

Marshall on tutkinut ohjaajan vaikutusta ryhmään ja kuntoutuksen tavoitteisiin. Tutkimusten perusteella todetaan, että ohjaajan empatialla, lämmöllä ja hänen positiivisella palautteellaan on vaikutusta ryhmään. Tutkimuksessa ehdotetaan ohjaajien kykyä joustavuudelle. Ryhmäistuntoja suunniteltaessa ohjaajat eivät tukeutuisi manuaaliin liian yksityiskohtaisesti. Istuntojen ollessa liian yksityiskohtaisia ohjaajan vaikutukset ryhmään lähtevät minimoitumaan. (Marshall 2005, 109.)

Tutkimuksessa kahta ohjaajatyyppeä oli vaikuttamassa ryhmään. Ryhmien kautta löytyi kaksi osa-aluetta ohjaajan käyttäytymisestä, jotka olivat keskeisiä tutkimuksessa. Ensimmäiseen osa-alueeseen liittyi ohjaajan empatiaa, lämpöä, palkitsemista ja suoruutta. Nämä kaikki vaikuttivat positiivisesti muutokseen. Toiseen osa-alueeseen liittyi konfrontaatiota ja ei-konfrontaatiota. Konfrontaatio tässä tutkimuksessa viittaa voimakkaaseen lähestymiseen näitä vaativia ryhmäläisiä kohtaan, joka nähtävästi havaitaan ryhmäläisissä halventavana.

Kuinka ohjaaja haastaa ryhmäläisten vääristymät? Vastaus tutkimuksen mukaan näyttää selvältä, älä haasta karkeasti, koska sellainen tyyli koetaan negatiiviseksi. Kyse on siitä, että suora konfrontointi ei ole hyväksi. Kaikista vaikuttavin ohjaaja ja hänen tärkeimmät ominaisuutensa ovat empatia, lämpö (tunteena), palkitsevuus ja hyvä ohjauskyky. Palkitseminen tässä tutkimuksessa sisälsi sitä, että ohjaaja tarjosi suullista rohkaisua ryhmäläisille, pienin askelin kohti tavoitetta, eli oli kannustava. On kuitenkin tärkeää, että kannustaminen ei mene yli. Myös ohjaajan suoruus voi mennä helposti yli. Ryhmäläisten pitää niin paljon kuin mahdollista, keksiä itse ratkaisut ongelmiinsa, ohjaaja auttaa jos tarve.

Kuntoutusmanuaalit on tehty hirveän yksityiskohtaisiksi, jolloin ne eivät anna mahdollisuutta kunnolla joustavuuteen. Kuntoutusmanuaali on yksityiskohtainen, eli jos ohjaajat noudattavat sitä liian tiukasti, se on virhe. Ohjaaja ei voi käyttää omaa vaikutustaan silloin, kun noudattaa manuaalia liian tiukasti. Marshall toteaa, että he ovat hyvin vakuuttuneita siitä, että kuntoutuksen hyödyt kasvavat siten, että löytyy kultainen keskitie tarkoin määritettyjen manuaalien ja joustavan ohjaajan välillä. (Marshall 2005, 112-115.)

4 STOP -OHJELMA

4.1 Ohjelma

STOP on seksuaalirikoksista tuomituille tarkoitettu perusohjelma (eng. Sex Offender Treatment Programme: Core Programme, SOTP).

Rikosseuraamusalalla on vuodesta 1999 lähtien ollut käytössä valtakunnallinen pitkä, vaikuttava toimintaohjelma ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomituille seksuaalirikollisille. Ohjelma perustuu englantilaiseen Sex Offender Treatment Programme: Core Programme (SOTP) ohjelmaan. Suomessa ohjelma tunnetaan nimellä STOP. Vuonna 1999 sitä alettiin vetämään Kuopion vankilassa, josta se vaiheittain siirtyi vuonna 2007 Riihimäen vankilaan. (Knuuti & Vogt-Airaksinen 2010, 11.)

STOP -ohjelma on kognitiivis-behavioraalinen ohjelma. Kognitiivinen tarkoittaa tiedollista, tietoon perustuvaa toimintaa (mm. ajattelu, muisti, oppiminen). Behavioraalinen taas tarkoittaa käyttäytymistä ja tapoja toimia eri tilanteissa. Seksuaalirikollisilla on taipumus puolustella tekoaan ja heillä on myös vähätteleviä uskomuksia tekojensa aiheuttamista vahingoista. Seksuaalirikollisilla on ajatusvääristymiä, joita he eivät välttämättä itse tunnista. Ohjelman tarkoituksena on kyseenalaistaa ajatusvääristymiä ja tukea vankeja löytämään uudenlainen tapa ajatella. Seksuaalirikollisten auttaminen uskomustensa uudelleenarviointiin on hienovarainen prosessi, jossa tärkeää on ohjaajan kyky muotoilla kysymykset oikein ja olla tyyliiltään rohkaiseva ja tukeva. (Perusohjelma 2000 -ohjekirja.)

Ohjelmassa on eri osioita, jotka jakautuvat seuraavasti: oma historia, aktiivinen tapahtumakuvaus, uhri empatia ja entinen ja "uusi" minä. Vangit käyvät läpi rikostaan ja rikokseen johtaneita syitä, erilaisten harjoitteiden kautta. Vangit kertovat omista seksuaalirikoksistaan ja niihin liittyvistä asioista (ajatukset, tunteet, käyttäytyminen). Rikoksia käsitellään hyvin yksityiskohtaisesti eri näkökulmista (liite 1). Ohjelmaan kuuluu myös ongelmanratkaisukeinojen löytämistä, jotka auttaisivat vankia pysymästä pois rikoksista. Tärkeänä työvälineenä ohjaajien on syytä hallita sokraattinen vuoropuhelu. Sokraattinen kyselymenetelmä on ajatuksia herättävä. Kysymykset auttavat vastaajaa ajattelemaan asioita itse ja on paras tapa aikaansaada muutoksia toisen ajattelussa. (Perusohjelma 2000 -ohjekirja.)

Ohjelma on ryhmämuotoinen (6-8 vankia) ja kestoltaan kahdeksan kuukautta, alku -ja loppuhaastatteluihin (liite 2). Ryhmäistunnot kestävät kuusi kuukautta, noin 170 istuntoa. Istuntoja on viikossa 3-4 kertaa ja ne ovat kestoltaan kaksi tuntia. (Knuuti & Vogt-Airaksinen 2010, 11.) Kaikki istunnot videoidaan, jotta niihin on mahdollisuus myöhemmin palata, sekä niiden avulla tarkastellaan ohjaajien toimintaa. Ohjelma on strukturoitu käsikirjaan, jota ohjaajat noudattavat.

4.2 Ohjaajat

Ohjaajat työskentelevät tiiminä. Yhtä ryhmää kohden on yleensä kolme ohjaaja. Kaksi ohjaajista (mies - nainen pari) on vetovastuullisia ryhmästä ja yksi ohjaajista toimii yhdyshenkilönä.

Yhdyshenkilön tehtävänä on pitää yllä rekrytointilistaa ja toimia eri laitosten välillä yhdyshenkilönä vankiasioissa. Hän on myös tarvittaessa mukana ryhmäistunnoissa. Tiimissä on myös oma psykologi, joka toimii samalla ohjaajien esimiehenä. Ohjelmia vedetään kahta limittäin, jolloin ohjaajia pääsääntöisesti on tiimissä viisi. Ohjaajille on järjestetty kuukausittain työnohjaus. STOP -ohjelma noudattaa perusohjelmakäsikirjaa, johon ohjaajat ovat saaneet koulutuksen. Ohjaajien työskentelyä valvotaan ja kehitetään jatkuvasti.

4.3 Ryhmäläisten valinta

STOP -ohjelmaan valittaessa vangeille tehdään staattinen ja dynaaminen riskiarvio. Nurminen on todennut seksuaalirikollisten työskentely koulutuksessa että, "Kohdentamattomasta tai sattumanvaraisesta toiminnasta ei tutkimusten mukaan ole hyötyä. Väärin kohdennettuna (pitkät) ryhmämuotoiset ohjelmat lisäävät tuomitun uusimisriskiä". Ohjelmaan valittavat vangit pyritään valitsemaan mahdollisimman tarkasti. Tärkeää valinnassa on, että ryhmässä tulisi olla erilaisista seksuaalirikoksista tuomittuja suhteessa yhtä paljon. Tämä siksi, ettei kukaan jää ryhmässä yksin oman rikoksensa kanssa ja saataisiin erilaisia näkökulmia, mielipiteitä ja keskustelua ryhmäistunnoissa.

Staattinen riskiarviointimenetelmä (STATIC -99 Hanson&Thorton). Staattisessa riskiarviointimenetelmässä tarkastellaan muuttumattomia tekijöitä, historiaan perustuvia. Staattisella menetelmällä tarkastetaan myös uusimisriskin lähtötaso. STOP -ohjelmaan valitun vangin staattiset pisteet tulisi olla kaksi tai enemmän. Käytetyin riskiarviomenetelmä ennustaa pitkäaikaisia riskitekijöitä (liite 3).

Dynaaminen riskiarvio (STABLE 2000 Hanson & Haris). Dynaamisessa riskiarviointimenetelmässä tarkastellaan tekijöitä, joihin ohjelmalla pyritään vaikuttamaan. Vakaisiin dynaamisiin riskitekijöihin kuuluu kuusi osa-aluetta: merkittävät sosiaaliset suhteet, ihmissuhdevaikeudet, seksuaalirikoksia tukevat asenteet, yhteistyö valvonnan kanssa, seksuaalinen itsesäätely ja yleinen itsesäätely. (Nurminen & Hakkarainen 2008.)

Vangeille tehdään alkuun staattinen arvio, jonka perusteella osittain tehdään valinta ohjelmaan. Dynaaminen riskiarvio tehdään vangille ohjelman alussa ja lopussa. Ohjelman välillä tarkastellaan yhdessä vangin kanssa hänen riskitekijöitään ja pyritään kohdentamaan työskentely niihin. Dynaaminen loppuarvio kertoo muutoksista, joihin ohjelmassa on pyritty. Dynaamisen arvion perusteella vangille tehdään loppuarviointi mahdollisia kuntoutusjatkumoa varten.

4.4 Osasto

STOP -osasto on puoliavoin 20 -paikkainen osasto, jossa on ainoastaan seksuaalirikoksesta tuomittuja. Jokaisella vangilla on osastolla oma selli. Ryhmäläisten lisäksi osastolla on myös yksilötyö asiakkaita ja seuraaviin ryhmiin motivoitavia vankeja. Osastolla on oma vartija, mutta myös ohjaajat toimivat vankien yhtenäisvirkamiehinä.

Vangeilla on mahdollisuus vapaa-ajantoimintoihin, kuntosali kaksi kertaa viikossa, sekä kerran viikossa liikuntahalli. Vangit osallistuvat ryhmän lisäksi työtoimintaan. Heille maksetaan palkkaa ryhmäistunnoista, sekä työtoiminnasta. Osastolla noudatetaan Riihimäen vankilan järjestyssääntöä ja siellä on muista osastoista poiketen myös pornografisen materiaalin hallussapito kielto (liite 4).

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset olivat:

1. Stop -ohjelmaan hakeutuminen:
 - mistä vanki on kuullut Stop -ohjelmasta?
 - miten hakeutunut ohjelmaan ja kuinka kokenut haastattelut?
2. Miten on kokenut ryhmämuotoisen kuntoutuksen?
 - miten kokenut ohjelman sisällöt ja ohjaajien toiminnan?
3. Seksuaalirikollisena vankilassa?
 - kokemukset ohjelmasta, osastolla asumisesta ja osastolta poistuminen. Ohjelman päättyminen?

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata vankien kokemuksia Stop -ohjelmasta.

Haastattelukysymykset on muotoiltu tutkimuskysymyksistä siten, että ne vastaavat opinnäytetyön tarkoitusta mahdollisimman tarkasti. Tutkimuskysymysten avulla kuvataan prosessi ohjelmaan hakeutumisesta aina sen päättymiseen. Kuvataan kokemukset minkä haastateltavat ovat ohjelmasta saaneet. Kartoitetaan ohjelman käyneiden ja ohjelmassa olevien vankien kokemuksia. Haastattelujen avulla halusin saada tietoa mistä vanki on kuullut ohjelmasta ja kuinka hän on päätenyt osallistumaan ohjelmaan. Miten vanki on kokenut kokonaisuudessaan ohjelman ja mitkä ovat heidän kokemuksensa osastolla asumisesta ja osastolta poistumisesta.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Haastateltavat ja haastatteluiden kulku

Opinnäytetyötä varten haastattelin yhteensä viittä vankia. He kaikki suorittivat tuomiotaan Riihimäen vankilan Stop -osastolla. Haastateltavista kaksi oli suorittanut ohjelman loppuun ja kolme heistä oli ohjelman puolivälissä. Toteutin haastattelut puolenvuoden sisällä.

Haastateltavien määrä oli melko pieni tutkimustulosten luotettavuuden näkökulmasta, mutta tarkoitukseni oli saada kuva ohjelman käyneiden ja ohjelmassa olevien kokemuksista tämän työn mittasuhteiden rajoissa.

Haastateltavien valinnan edellytyksenä oli se, että he suorittivat vankeustuomiota Riihimäen vankilassa. Vapautuneiden vankien haastattelu olisi käytännössä ollut lähes mahdotonta. Toisena edellytyksenä oli, että haastateltavat asuivat vielä osastolla. Haastatteluiden tekeminen ja järjestäminen ei tuottanut minkäänlaisia ongelmia. Koin myönteisenä asiana sen, että osa haastateltavista oli suorittanut ohjelman loppuun ja osa oli suorittamassa sitä parhaillaan. Sain mielestäni riittävän kattavan otannan kokemuksista. Haastateltavien valinnassa minua auttoivat Stop -ohjaajat.

Kysyin valituilta vangeilta heidän halukkuuttaan haastatteluun. Annoin vangeille saatekirjeen (liite 5) ja samalla kerroin heille opinnäytetyöstäni, sen tarkoituksista ja heidän merkityksestään siinä. Kaikki viisi vankia olivat halukkaita haastateltaviksi. Tapasin jokaisen haastateltavan vielä henkilökohtaisesti, jolloin täytimme suostumuskavakkeen (liite 6) ja sovimme haastatteluajan. Kerroin haastateltaville, että haastattelut tullaan tekemään toimistossani, koska se oli tila, jossa välttyisimme häiriötekijöiltä.

Kerroin haastateltaville, että haastatteluissa emme tule käymään läpi heidän tekemiään rikoksia. Haastateltavat toivat kuitenkin taustatiedoissaan esille mistä heidät oli tuomittu. En tule niitä tietoja kuitenkaan työssäni käyttämään haastateltavien tunnistettavuuden vuoksi ja sen vuoksi, että ne eivät ole merkittäviä tietoja opinnäytetyöni kannalta. Haastateltavat olivat tietoisia siitä, että esittämiini kysymyksiin ei ole pakko vastata jos ei halua. Kukaan ei kuitenkaan jättänyt vastaamatta kysymyksiin. Kerroin heille myös, että haastatteluissa keskustellaan Stop -ohjelmaan liittyvistä kokemuksista.

Haastattelujen tekoaikana työskentelin Riihimäen vankilan sosiaalityössä, ma. erityisohjaajana. Virka minulla on Stop -ohjaajana, mutta opinnäytetyön tekoaikana olin sosiaalityössä. Katsoin sen eduksi, etten tuntenut vankeja entuudestaan eivätkä he mieltäneet minua Stop -ohjaajaksi.

Haastattelujen alussa muistutin heitä vielä haastatteluosuudessa (liite 6) olevista asioista. Kerroin heillä käyttäväni tallentavaa nauhuria haastattelujen aikana, mahdollistaen täten haastattelujen myöhemmän käsittelyn. Haastateltavia ei häirinyt nauhurin käyttö.

Kerroin heille pääpiirteittäin mitä haastatteluissa tullaan kysymään (liite 7). Olin varannut haastatteluihin aikaa 1-2 tuntia. Haastattelut kestivät lopulta alle tunnista yli tuntiin. Vaikka osa haastatteluista oli muita hieman lyhyempiä, niin koin kuitenkin saavani riittävän aineiston. Sokraattisen kyselymenetelmän hallinta auttoi minua haastattelujen teossa. Sokraattisella kyselymenetelmällä, avoimilla kysymyksillä saadaan vanki ajattelemaan itse, perustelevaan ja kyseenalaistamaan vastauksensa. Osasin esittää avoimia kysymyksiä, joten sain myös kattavia vastauksia. Kaikki haastateltavat ovat antaneet oman panoksensa opinnäytetyöni tekoon ja täten antaneet myös korvaamatonta tietoa.

Mielestäni olin rakentanut hyvän haastattelurungon. Haastatteluiden aikana kuitenkin toisinaan tuli tunne, että onko kysymyksissä samojen asioiden toistoa? Kukaan haastateltava ei kuitenkaan siitä maininnut. Kaikki haastattelut kuitenkin etenivät suunnitellusti, eikä minulle jäänyt tunnetta, että jotain olisi jäänyt kysymättä tai kesken.

Litteroituani jokaisen haastattelun nauhurilta, pyysin vielä haastateltavia lukemaan ne läpi, jotta en ole käsittänyt mitään heidän sanomaansa väärin. Toimin näin koska halusin varmistaa asioiden oikeellisuuden, jotta kaikki olisi niin kuin haastateltava on sanonut. Kaikki olivat tyytyväisiä, eikä korjauksia juuri tarvinnut tehdä. Minulla oli hyvä mieli haastatteluista ja kattava aineisto kokemuksista.

6.2 Haastateltavien ikäjakauma ja vankilakertaisuus

Haastateltavat edustivat joukoltaan, sanoisin tyypillistä seksuaalirikollista. Neljä viidestä haastateltavasta oli ensikertalaisia. Vankilakertaisuus määrittelee, kuinka monta kertaa vanki on suorittanut tuomiota. Tyypillisellä seksuaalirikollisella tarkoitin sitä, että he usein ovat ensikertaisia ja täten heidän kokemuksensa vankeudesta on vähäisempää kuin muista rikoksista tuomituilla. Yhdellä haastateltavalla oli useita rikoksia taustalla. Muutamilla haastateltavista oli ennestään joitain sakkoja, ei suurempia rikkeitä. Kahdella haastateltavalla oli tuomiossa myös jokin muu rikosnimike. Haastateltavien ikäjakauma oli laaja. Nuorin oli 23 vuotta ja vanhin 64 vuotta. Loput haastateltavat jakautuivat tasaisesti näiden väliin.

Kaikki edellä esitetyt haastateltavia koskevat tiedot olen saanut heiltä itseltään, enkä ole tarkistanut niitä mistään.

7 AINEISTO JA MENETELMÄT

7.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Menetelmänä kvalitatiivinen tutkimus sopi minulle hyvin, sillä lähtökohtana laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Opinnäytetyöni on haastattelututkimus, koska aineistonkeruumenetelmänä on ollut haastattelut.

Tyypillisiä piirteitä kvalitatiiviselle tutkimukselle on tiedonhankinnan kokonaisvaltaisuus, aineiston kokoaminen todellisista tilanteista ja luottamus tutkijan omiin havaintoihin, sekä keskusteluihin tutkittavien kanssa. Laadullisessa tutkimuksessa suositaan metodeja joissa tutkittavien näkökulmat tulevat esille. Opinnäytetyössäni olenkin lähestynyt tutkittavaa aihetta teemahaastatteluin. Laadullisen tutkimuksen hyvänä puolenä näen joustavuuden mahdollisuuden, sekä tapauksien käsittelyn ainutlaatuisuuden. (Hirsijärvi ym. 2008, 156-160.) Opinnäytetyössäni vangit saavat kertoa kokemuksistaan oman valintansa mukaan.

7.2 Teemahaastattelu

Tutkimushaastattelu lajit erotellaan toisistaan lähinnä strukturointiasteen perusteella (Hirsijärvi ym. 2010, 43). Teemahaastattelunimellä on se etu, että se ei ota kantaa haastattelukertojen määrään, eikä siihen miten syvälle aiheen käsittelyssä mennään. Haastattelussa kaikkein olennaisinta on se, että yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee keskeisten teemojen varassa.

Teemahaastattelu menetelmänä on puolistrukturoitu siksi, että teema-alueet ovat kaikille haastateltaville samat. Puolistrukturoidusta haastatteluista puuttuu strukturoiduille lomakehaastatteluille luonteenomainen tarkkamuoto. (Hirsijärvi ym. 2010, 47-48.)

Valintana teemahaastattelumenetelmä oli minulle selvää sen vapaamuotoisuuden vuoksi. Halusin saada opinnäytetyössäni näkyväksi haastateltavien kokemukset, joten menetelmänä teemahaastattelu antoi avoimuudellaan siihen mahdollisuuden.

Haastatteluja varten laadin haastattelurungon (liite 7). Runko toimi apuna haastatteluissa. Haastattelun teemat oli kaikille haastateltaville samat. Teemojen sisältöjen kysymysten aikamuodot saattoivat hieman vaihdella haastateltavien kohdalla sen mukaan oliko haastateltava suorittanut ohjelman loppuun, vai oliko se vielä kesken. Mielestäni haastattelurunko sopi sellaisenaan kaikille haastateltaville. Kaksi haastateltavista puhui asioista syvällisemmin, kun taas valtaosa käsitteli aihetta pintapuolisemmin. Vain sen hetkisen kokemuksen mukaan, ei niinkään syvällisemmin oman elämän analysoinnin kautta.

Haastattelujen myöhemmän käsittelyn helpottamiseksi käytin haastatteluissa sanelukonetta. Sanelukone tallensi haastattelut muistiin, jonka jälkeen siirsin ne tietokoneelle. Sanelukone toimi moitteettomasti. Äänitykset oli selkeitä ja siksi helppoja myöhemmin käsitellä.

Haastatteluaineiston ollessa kokonaisuudessaan koneella aloitin litteroinnin, eli auki kirjoittamisen tekstimuotoon. Litterointi oli hyvin työlästä ja hidasta. Kirjoitin jokaisen haastattelun sanasta sanaan ja nauhoitteiden kuunteleminen vei huomattavan paljon aikaa. Kirjoittaessa tuli olla tarkkana, että jokainen sana ja lause tuli kirjoitettua oikein, jotta niiden merkitys ei muuttuisi todellisuudesta. Litteroidessani haastatteluja huomasin kirjoittavani myös tekstiä, joka ei opinnäytetyön kannalta ollut merkittävää. Katsoin

kuitenkin helpommaksi kirjoittaa kaiken ja myöhemmin analysoitaessa poistaa haastatteluista epäolennaiset kohdat. Lopulta litteroitua tekstiä kertyi yhteensä 70 sivua, fontin ollessa 12 ja riviväli 1.

7.3 Aineiston analyysi

Olen käyttänyt opinnäytetyöni analyysissä sisällönanalyysiä, joka menetelmänä sopii laadullisiin tutkimuksiin. Analysointia aloittaessa määrittelin aineiston analyysiyksikön, joka oli yksittäinen lause. Sisällönanalyysissä aineisto käydään läpi ja saadusta aineistosta karsitaan epäolennainen pois. Aineistosta poimitaan alkuperäisilmaukset, jotka redusoidaan eli pelkistetään (taulukko 1). Tämän jälkeen pelkistetyt ilmaisut ryhmitellään teemojen mukaan. Pelkistetyistä ilmaisuista pyritään löytämään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia, jotka muodostavat luokkia. Ryhmittelyä kutsutaan klusteroinniksi. Ryhmittelyn jälkeen loin ilmaisuista teoreettisia käsitteitä, jota kutsutaan abstrahoinniksi. Teoreettisista käsitteistä muodostui alaluokkia ja niistä yläluokkia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-113.)

Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Alkuperäisilmaisuja haastattelusta	Pelkistettyjä ilmauksia
"Yks mikä vaikutti mun päätökseeni oli se, että tota mulla oli tietoo, että täälä osastolla saa olla melko lailla rauhassa..."	Osasto koettu turvallisena
"Ei tarvii niinku pelätä..."	Osastolla ei tarvitse pelätä
"Mä olin aluks vähä vastaan tai aikapaljonkin..."	Alkuun vastustusta ohjelman suhteen
"Alkuun voimakas ennakko asetelma. Tiesin et voisoin hoitaa muutenkin..."	Tietoisuus siitä, että voisi käsitellä asioita muutenkin
"Pääsee käymään omaa elämää läpi. Kieroon mennyttä seksuaalisuutta..."	Itsetutkiskelu koettu tärkeäksi
"Kun haluaa ongelmasta eroon niin jos tästä olis apua..."	Avunsaanti ongelmaan koettu tärkeäksi
"Olin helpottunut, kun tiesin et on pitkä istuminen edessä..."	Helppotus, kun pääsi ohjelmaan

Taulukko 1: Esimerkki aineiston pelkistämisestä

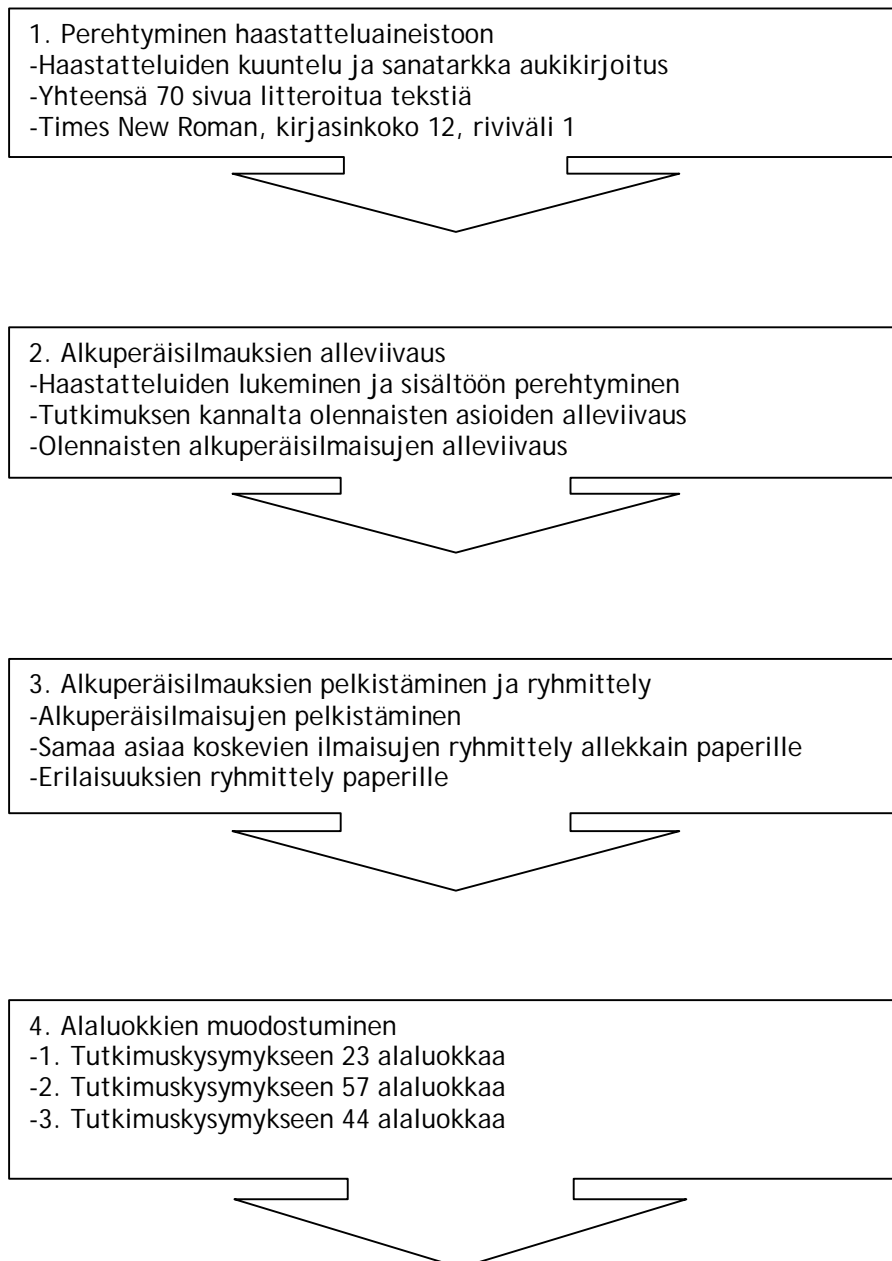
Opinnäytetyöni on jakautunut tutkimuskysymysten ja haastattelurungon myötä teemoihin. Olen analysoinut aineiston teemojen mukaan. Teemojen analysoinnissa painottuu, mitä kustakin teemasta on sanottu. Kyse on siis aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä aihepiirin mukaan. Teemahaastattelulla kerätyn aineiston pilkkominen on helppoa, koska haastattelun teemat ovat jo valmiina. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-93.)

Aloitin analysoinnin lukemalla litteroimani haastattelut useaan kertaan. Minulle oli etua siitä, että olin jakanut haastattelukysymykset neljään eri teemaan. Kävin jokaisesta haastattelusta läpi samaa koskevat teemat, jotka sitten ryhmittelin. Lopulta minulla oli kaikki haastattelut omissa teemoissaan.

Seuraavassa vaiheessa katsoin itselleni helpoimmaksi toimintatavaksi sen, että leikkasin kaikki työn kannalta olennaiset alkuperäisilmaisut irti toisistaan ja liimasin ne teemoittain isolle paperille. Siitä minun oli helpoin hahmottaa teksti. Aineiston pelkistäminen ja luokkien muodostaminen tuntui minusta alkuun hyvin haastavalta. Lopulta kuitenkin sain kiinni menetelmästä ja sain muodostettua alaluokat joista muodostui yläluokat johtopäätöksin.

Mielestäni tutkimustulosten auki kirjoittaminen haastateltavien omia siteerauksia mukana käyttäen oli mielenkiintoisin vaihe työssä.

Seuraavalla sivulla on havainnollistava kuva analyysin etenemisestä (kuva 3).

Kuva 3: Aineistolähtöisen sisällönanalyysin eteneminen

7.4 Tutkimuksen etiikka ja luotettavuus

Tutkimuksissa pyritään välttämään virheiden syntyä. Silti tutkimuksissa luotettavuus vaihtelee. Laadullisessa tutkimuksessa on merkittävää se, miten tutkija kuvaa tutkimuksen toteuttamista. Tutkijan on esitettävä tarkoin tutkimuksen toteutumisen vaiheet. Haastattelututkimuksissa on tärkeää kuvata tarkoin haastattelutilanteet. (Hirsijärvi ym. 2008, 226-228.) Olen tutkimuksessani kiinnittänyt erityistä huomiota raportointiin, että lukija saa käsityksen haastattelujen kulusta sekä aineiston analysoinnin etenemisestä, aina tutkimustuloksien julkaisuun asti.

Päätettyäni tutkimuksen aiheen ja tehtyäni tutkimussuunnitelman anoin Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä tutkimuslupaa. Lupa myönnettiin seuraavin perustein: tutkimukseen osallistuminen tulee olla vapaaehtoista haastateltaville ja heiltä tulee pyytää yksilöity suostumus haastatteluun. Tutkimuksen toteutus ja aineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilaosastojen muulle toiminnalle. Tutkimustulokset tulee esittää niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto ei saa joutua ulkopuolisten käsiin ja se on tutkimuksen valmistuttua hävitettävä. Tutkimuslupaa ei ole liitteenä, koska siitä on vain paperinen versio.

Olen toteuttanut tutkimukseni lupaehtojen mukaisesti. Vangeille annettiin mahdollisuus päättää tutkimukseen osallistumisesta ja kerrottiin mitä tutkimukseen sisältyy. He olivat tietoisia omasta osastaan tutkimuksen toteutuksessa, sekä tietoisia henkilön anonymiteetistä. Olen tutkimuksessani noudattanut huolellisuutta ja tarkkuutta aineiston säilyttämisessä ja siinä että, haastateltavat eivät ole tunnistettavissa. Tutkimukseni valmistuttua olen hävittänyt tutkimusaineiston asianmukaisesti. (Hirsijärvi ym. 2008, 23-25.)

Opinnäytetyössäni aineisto on suurimmalta osalta saatu haastatteluiden perusteella. Tutkimustulokset olen saanut analysoimalla aineiston ohjeiden mukaisesti. Uskon siihen, että haastateltavat kertoivat kokemuksistaan totuudenmukaisesti, koska halusivat tuoda esiin oman kokemuksensa. Haastateltavat kertoivat että, toivottavasti tästä olisi hyötyä ohjelman ja osaston kehittämisessä.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Esitän tutkimustulokset tutkimuskysymysten mukaisesti. Ensimmäisen asteen otsikot kuvaavat opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä. Kohdassa 8.1 käsitellään vankien kokemuksia ohjelmaan hakeutuessa. Kohdassa 8.2 käsitellään kokemuksia haastatteluista, ohjaajista, työ- ja vapaa-ajan toiminnoista ja STOP -ohjelmasta. Kohdassa 8.3 käsitellään kokemuksia ohjelmasta ja vankeudesta. Alaluokat muodostuivat tutkimusaineistosta saaduista tiedoista, joista muodostin yleisempiä käsitteitä. Alaluokissa samaa koskevat käsitteet on ryhmitelty allekkain. Alaluokista nousi yläluokkia, joista muodostin teoreettisia käsitteitä tutkimustuloksiksi. Tekstissä isoin kirjaimin kirjoitetut kohdat ilmaisevat yläluokkia eli tutkimustuloksia. Olen liittänyt tutkimustulosten yhteyteen suoria lainauksia haastatteluista, tukemaan ja selventämään tutkimustuloksia ja kuvaamaan vankien ”omaa ääntä”. Lainaukset ovat tekstissä lainausmerkeissä kursivoituina.

8.1 Vankien kokemukset ohjelmaan hakeutuessa

8.1.1 Ohjelmasta kuuleminen

Haastateltavat kertoivat saaneensa tietoa seksuaalirikollisille tarkoitettusta STOP -ohjelmasta kiinni jäämisen ja tuomion täytäntöönpanojen eri vaiheissa. Yksi haastateltavista toi esiin, että hän oli kuullut ohjelmasta jo kuulusteluissa poliisivankilassa.

”...mulla oli tämmönen erittäin asiallisen tuntuinen jopa sympaattinen kuulustelija, joka sitten kerto, että tämmönenkin ohjelma on. Ei hän siitä juuri mitään tarkempaa osannu kertoa...”

Muutama haastateltavista toi esiin käyneensä laitoksen psykologin kanssa keskustelua ja niissä yhteyksissä psykologi oli kertonut ohjelmasta.

”...psykologi kerto ja antoi mulle esitteitä ohjelmasta, oloista täällä ja tiettenkin osasi jotain kertoakin...”

Haastateltavat toivat pääosin esiin, että rangaistusajan suunnitelmia tehtäessä STOP -ohjelma oli otettu kunnolla puheeksi. Kysyttäessä ohjelmaan osallistumisen vapaaehtoisuudesta ainoastaan yksi haastateltavista toi esiin, että rangaistusajan suunnitelmaa tehtäessä oli annettu vaihtoehto joko ohjelmaan osallistuminen tai suljettu osasto. Haastateltavalle oli kuitenkin kerrottu osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Muut haastateltavat toivat esiin oman

halunsa päästä käsittelemään rikostaan. Kaikille haastateltaville TIEDONSAANTI OHJELMASTA TULI VIRANOMAISELTA (taulukko 2).

"...siinä niinku annettiin sellasii vaihtoehtoja, et sit mennään jokin suljetulle osastolle ja ollaan sielä, mut et kyl se niinku sanottiin et se vapaaehtosta on".

"...tuota sillä lailla harvinainen, että tuota mä oon täällä vapaaehtosesti..."

8.1.2 Osastolle tuleminen ja ohjelmaan osallistuminen

Haastateltavat kertoivat merkittävimmän asian ohjelmaan osallistumisessa olleen sen, että osastolla saisi olla turvassa. He kokivat, että STOP -osasto on turvallinen ja paikka jossa ei tarvitse pelätä.

"...vihdoinkin osastolle jossa kaikki vangit on seksuaalirikoksista tuomittuja ... olla turvassa ja sitten kurssiin liittyen pääsee käymään omaa elämää läpi".

Haastateltavista muutama sanoi tehneensä päätöksen melko nopeasti, kun oli annettu tietoa mahdollisuudesta siirtyä STOP -osastolle. Yksi haastateltavista oli pohtinut vaihtoehtoja, koska oli tietoinen siitä, että asioita voisi käsitellä muutenkin. Ainoastaan yhdellä oli alkuun ollut vastustusta ohjelman suhteen, mutta lopulta oli suostunut. Hän toi kuitenkin haastattelussa esiin, että käänteentekevää osallistumisessa oli osaston vapaammat olot verrattuna moniin muihin osastoihin.

"...voimakas ennakoasetelma. Tiesin et voisin hoitaa muutenkin..."

Ohjelmaan osallistuminen koettiin kuitenkin AVUNSAANTINA OMAAN KÄYTTÄYTYMISEEN. Kaksi koki EPÄVARMUUTTA SEN SUHTEEN, ETTÄ TULLAANKO VALITUIKSI OHJELMAAN. Haastateltavat toivat esiin halua päästä käsittelemään omaa käyttäytymistään, kieroon mennyttä seksuaalisuutta ja rikoksiin johtaneita syitä. Muutama haastateltava toi esiin myös aitoa halua päästä ongelmastaan eroon. Yksi haastateltava kertoi jo aiemmin halunneensa apua, mutta tuomio ei ole aiemmin ollut riittävän pitkä STOP -ohjelman suorittamiseen (taulukko 3).

"... aattelee, että kun haluaa ongelmasta eroon niin jos tästä olis apua".

"...kun pidempi tuomio niin tehdään kaikki sen eteen."

8.1.3 Ajatukset STOP -ohjelmasta

Kaksi haastateltavista toi esiin, että heillä ei ollut mitään käsitystä ohjelmasta eikä siten myöskään ennakoasetelmia. Tietoisuus ohjelmasta oli vähäistä. Haastateltavat eivät olleet saaneet ohjelmasta RIITTÄVÄÄ INFORMAATIOTA. He kertoivat, että ohjelmasta ei ollut kerrottu varsinaisesti juuri mitään muuta kuin, että osasto on seksuaalirikollisille. Yksi haastateltavaa toi esiin, että ohjelma arvelutti. Muutamat toivat esiin, että jos ohjelmasta olisi apua, ettei uusisi enää rikoksiaan.

"...ei siit ollu mitään kauheet informaatioo tullu, ei niinku tienny mistään, muuta kun sen et se on seksuaalirikollisille."

STOP -ohjelmaa pidettiin myös ryhmäterapia muotona jossa käsiteltäisiin kieroon mennyttä seksuaalisuutta. Eräs haastateltava toivoi että, ohjelman kautta heräisi näkemään omien tekojensa vääryden. Toisaalta haastateltavilla oli myös halua selvittää, miksi on käyttäytynyt näin ja toivat esiin, että jos ohjelman avulla saisi käsityksen omista teoista (taulukko 4).

"...tuo esiin hyvin tätä uhrin näkökantaa. Sen kautta heräis ittekin näkemään, että teot on väärät."

"... se on tämmönen ryhmäterapia."

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjelmasta kuuleminen jo kuulustelussa • Ohjelmasta kerrottiin jo heti vankilaan tullessa • Psykologi kertoi ohjelmasta • Rangaistusajan suunnitelman teossa puhuttiin kunnolla 	Tiedonsaanti ohjelmasta tuli viranomaiselta

Taulukko 2: ohjelmasta kuuleminen

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Osasto koettu turvalliseksi • Osastolla ei tarvitse pelätä 	Osaston erityisyys koettu merkittävänä
<ul style="list-style-type: none"> • Vapaampi olo osastolla • Alkuun oli vastustusta ohjelman suhteen 	Pohdinta vaihe
<ul style="list-style-type: none"> • Voimakas ennakoasetelma • Tietoisuus siitä, että voisi käsitellä asioita muutenkin 	Muutosvastarinta
<ul style="list-style-type: none"> • Epävarmuutta valitaanko 	Epävarmuus valinnasta
<ul style="list-style-type: none"> • Puhuminen avoimesti ja rehellisesti koettu hyväksi 	Avunsaanti ongelmaan ja sen käsittely koettu tärkeäksi

<ul style="list-style-type: none"> • Tuomion riittävä pituus, tehdään kaikki sen eteen • Itsetutkiskelu tärkeää 	
---	--

Taulukko 3: Osastolle tuleminen ja ohjelmaan osallistuminen

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Tietoisuus ohjelmasta vähäistä • Ei käsitystä millainen ohjelma 	Informaation heikkous
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjelma arveluttaa 	Ennakkoluuloa ohjelman suhteen
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjelmassa käydään läpi seksuaalirikos asioita • Kieroon menneen seksuaalisuuden käsittelyä • Tarkastellaan uhrinäkökulmaa • Käsitellään asioita ettei uusisi rikoksia • Ohjelmassa korjataan vikoja • Saisi käsityksen omista teoista 	Mielikuva STOP -ohjelmasta

Taulukko 4: Ajatukset STOP -ohjelmasta

8.2 Kokemukset haastatteluista, ohjaajista, työ- ja vapaa-ajan toiminnoista ja STOP -ohjelmasta

8.2.1 Haastattelu kokemukset

Ammatti-ihmisille puhumisessa ei koettu olevan ongelmaa. Haastattelut koettiin riittävän napakoina ja ongelman takia asiat tulisi käsitellä. HAASTATTELUT KOETTIIN TÄRKEIKSI ja haastateltavilla oli positiivinen tunne siitä, että vihdoinkin ASIOIDEN KÄSITTELY ETENEE. Toiset

kokivat haastattelut vaikeiksi ja raskaiksi. Heidän mielestään TÄLLAISISTA RIKOKSISTA PUHUMINEN ON EPÄMIELLYTTÄVÄÄ.

"...mulla ei ollu minkään näköstä ongelmaa puhua ammatti-ihmisille."

"...napakka haastattelu, joutu tiukille. Mutta tiesin jo entuudestaan, että silloin vasta tapahtuu."

Haastateltava toi esiin, että häneltä oli kysytty kaikki mahdollinen mikä liittyi seksuaalitoimintaan. Toiset kokivat intiimeistä asioista kertomisen inhottavaksi ja kiusallisiksi. Muutamat haastateltavat toivat esiin, että he eivät arastelleet edes intiimeistä asioista keskusteltaessa. Haastateltavat toivat esiin myös, että haastattelut jännitti ja **asioiden** kaivaminen oli raskasta (taulukko 5).

"...ihmettelin ja huvittikin et tota mentiin ihan laidasta laitaan niinku, kaikki mahdolliset mitkä liitty seksuaalitoimintaan..."

"...intimeistä asioista kertominen oli vähä inhottavaakin."

8.2.2 Ohjaajien toiminta haastatteluissa

Ohjaajien toiminta haastatteluissa koettiin asiallisena, ystävällisenä ja inhimillisenä. Ohjaajat koettiin kokeneina. OHJAAJAT OLIVAT AMMATTITAITOISIA ja heidän olemuksensa ja toimintansa auttoi puhumisessa. Haastateltavat kokivat helpotusta, kun saivat ymmärrystä. Erään haastateltavan kokemus ohjaajista oli ihan hyvä, mutta koki, että haastattelut menivät niin äkkiä, eikä kertoja ollut montaa, niin ei ollut juuri ehtinyt tutustua.

"...kyl ne siinä ihan asiallisesti hoiti sen..."

Yksi haastateltavista toi esiin, että alkuun hän oli kyseenalaistanut ohjaajien ammattitaidon riittävyttä. Haastattelujen edetessä luottamus oli kuitenkin kasvanut. Kukaan haastateltavista ei kokenut ohjaajien toimintaa siten, että olisi ollut vaikeaa puhua (taulukko 6).

"... ehkä se oli tää inhimillinen suhtautuminen, positiivinen mieliala siellä niin se oli niin suuressa kontrastissa mitä viimesen viiden kuukauden aikana oli tapahtunu."

"... kokeneen olosia ohjaajia, yllätyin."

8.2.3 Työ- ja vapaa-ajan toiminnot

Työ ja vapaa-ajan toiminnot KOETTIIN HYÖDYLLISIKSI JA TÄRKEIKSI. Työtoiminnan sanottiin olevan psyykkisen hyvinvoinnin kannalta erittäin tärkeää. Työ auttoi saamaan ajatuksia pois rikosasioista joita käydään ohjelman aikana läpi hyvin intensiivisesti. Työ koettiin myös ajankuluna ja vastineena sellissä istumiselle. Työstä saatava raha oli merkittävää.

Liikuntahalli koettiin erityisen hyvänä tilojen ja välineiden puitteissa, mutta yksi haastateltavista piti kuntosalilaitteita surkeina.

"...työtoiminta on hyvin tärkeää psyykkisesti."

"...on mahdollisuudet vapaa-ajan toimintaan vankilan sääntöjen mukaisesti..."

Haastateltavat myös kertoivat, että toisaalta työpaikkoja ja töitä oli liian vähän ja niiden jakamisessa oli koettu epätasa-arvoa. Päivittäistä työtä ei ollut kaikille kuin maksimissaan muutama tunti. Vankilan toiminnoista johtuvat yö -vahvuus päivät koettiin raskaiksi. Vapaa-ajan toimintoja ja työtä tulisi olla enemmän. Muutama toi esiin myös sen, että istuntojen päätyttyä tulisi työtoimintaa vielä jatkaa, eikä kaikki toiminta päättyisi kerralla.

HAASTATELTAVAT KOKIVAT, ETTÄ TOIMINNOT OLIVAT VÄHÄISIÄ (taulukko 7).

"...koppihoitopäivät, kun pääsee oleen kaksi tuntia ulkona tuolta sellistä niin se on aika rankkaa."

"...työtoimintaa saisi olla ennen ja jälkeen kurssin."

8.2.4 Ryhmämuotoinen kuntoutus

Ryhmämuotoinen kuntoutus koettiin hyvänä asiana, koska ryhmältä saadaan tukea ja ymmärrystä. Yksi haastateltavista toi esiin, että ryhmässä on hyvä olla, kun kaikki on samassa tilanteessa. Hän myös arvioi toisten tapausten avartavan omia näkökulmia. Ryhmä koettiin myös avoimena ja itseohjautuvana. Ryhmän vahvuudeksi koettiin myös mahdollisuus mielipiteiden jakamiseen. Haastatteluissa tuotiin myös esiin oman esimerkin auttavan muita. Osa haastateltavista toi esiin myös oman aktiivisuutensa ryhmässä. Ryhmä koettiin tärkeäksi myös sen suhteen, että oma esimerkki saattaa auttaa muita oivaltamaan omia rikoksiin johtaneita syitä.

"...auttanukkin muita ymmärtään omia tekojaan..."

"...ryhmähenki muodostu siinä hyvinkin nopeasti."

"...toin esille sen, että me hyödytä tästä mitään jos ei ihan avoimesti laiteta kaikkea tiskiini."

Toisaalta osa haastateltavista toi esiin myös EPÄVARMUUDEN RYHMÄÄ KOHTAAN. Koettiin, että ryhmäläisten aikana olisi vaikea puhua omista asioista, koska ryhmäläiset eivät ole ammattilaisia. Omista asioista puhuminen arvelutti. Yksi haastateltavista toi myös esiin ryhmämuodon. Hänen mielestään ryhmässä oli niin eri rikoksista tuomittuja ja ryhmäistunnot olivat toisinaan kiusallisia. Hänen mielestään olisi parempi, että ryhmässä olisi vain samoista rikoksista tuomittuja. Eräs haastateltava kertoi miettineensä, että onko ryhmämuotoinen kuntoutus kuitenkin hyvä asia vai olisiko asiat helpompi käsitellä yksilötyössä? (taulukko 8).

"...minkähänlaisia ihmisiä nämä on. Se, että niinkun ei ammattilaisille kertoo omia asioitaan..."

"...lähinnä se, että kun siinä on niin erilaisia rikoksia ja mennään niinku toiseen osa-alueeseen ja toiseen osa-alueeseen, et ei oo välttämättä se paras muoto."

"...se on tosi kiusallista, herättää negatiivisia tunteita aika monesti."

"...tuota ryhmätyöskentelyssä, pystyykö siihen tämän rikoksen luonteen takia. Pystyykö siitä kertomaan?"

8.2.5 Seksuaalirikoksista puhuminen ja läpikäyminen

Seksuaalirikoksista puhuminen ja niiden läpikäyminen koettiin jossakin määrin epämiellyttäväksi. Yksi haastateltavista toi esiin rikosten luonteen vastenmielisyyden. Vaikka ryhmä koettiin avoimeksi, niin omista rikoksista puhuminen ja niiden käsittely muiden aikana oli epämiellyttävää. Yksi haastateltava sanoi osio viiden (aktiivinen tapahtumakuvaus) käsittelyn olleen epämiellyttävien ja tunki olonsa kiusaantuneeksi. Vaikka omista rikoksista PUHUMINEN koettiin epämiellyttäväksi ja jopa vaikeaksi niin kuitenkin sen koettiin myös helpottavana. Toiset kokivat, että puhumisesta oli apua. Oli itsensä kannalta hyödyllistä nähdä, ETTÄ ON MUITAKIN samankaltaisista rikoksista tuomittuja. Ryhmässä kannustettiin muita kertomaan ja tuntui hyvälle nähdä kuinka ryhmäläiset etenivät. Yksi haastateltavista kertoi miettineensä joidenkin ryhmäläisten kohdalla sitä, että mitä he tekevät tässä ryhmässä. Hänen mielestään osassa tapauksista oli tuomioissa tullut ylilyöntejä. Hän oli myös sitä mieltä, että mukana oli kyllä rankempiakin tekoja.

"...helpottavalta joskus, mutta epämiellyttävääkin on käsitellä niitä asioita muitten kuullen..."

"...aluksi oli tosi vaikeaa, kuitenkin suht vastenmielisiä asioita. Toisaalta tuntu hyvältä et vihdoin pääsi puhumaan..."

"...sai tuoda esiin et mun juttu on tämänäköinen ja tämän kokoinen..."

"...oli joitakin tapauksia, mistä teki mieli kysyä mitäs tää kavero täällä tekee? Miks tää kavero on ylipäättään tuomittu? En usko et stooreja kauheesti omaks eduks muokattiin..."

Toisten rikosten kuuleminen koettiin epämiellyttävänä, mutta toisaalta haastateltavat toivat esiin myös sen, että on siitä apuakin.

"...ei se nyt ihan pääsääntöisesti oo epämiellyttävää, kyllä sieltä löytääkin joskus jotain. Et kyl siit varmaan apuakin on."

Kaksi haastateltavista toi esiin ohjelman rakenteen ja TYÖSKENTELYMENETELMÄN. He katsoivat, että ohjelman läpikäyminen pala palata auttoi. Myös omien ajatusten, tunteiden ja käyttäytymisen laittaminen paperille konkretisoi.

"...se käydään sillä tavalla kun se käydään läpi, siel otetaan ne tunteet, ajattelu ja toiminta se on hieno kolmijako ja ne kun merkataan ylös..."

Vaikka seksuaalirikosten käsittely koettiin epämiellyttävänä, niin kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että rikosten käsittelystä ei ole mitään haittaa. Ainut, mikä olisi voinut tuottaa haittaa, olivat mahdolliset selkään puukottajat ryhmässä. Yhden ryhmäläisen mielestä hyödyllistä oli saada teko oikean mittaiseksi, koska syällisyys oli tuonut suhteettomat mitat. Yhden ryhmäläisen mielestä oli hyvä tulla tietoiseksi siitä mitä ei ainakaan pidä tehdä, ettei joudu vankilaan. Toi hän esiin myös, että on parempi, kun ei tulisi uhreja. Kokonaisuudessaan rikosten LÄPIKÄYMINEN NÄHTIIN HYÖDYLLISENÄ ettei uusisi enää rikoksia (taulukko 9).

"...ainakin sanoisin, että enemmän hyötyä kun haittaa..."

"...hyötyä siitä on niinku hyvinkin paljon siitä selvis niinku se rakenne miten sen on saanut aikaseks."

"...siitä enemmän hyötyä, kun se et sä pitäisit koko loppuelämäs sen asian sisällä ja taistelisit sen kanssa."

8.2.6 Ohjaajat

Ohjaajien tyyli koettiin ryhmässä auttavana. Ohjaajat koettiin kannustavina, auttavina ja ymmärtävinä. Yksi haastateltava kertoi alkuun epäilleensä ammattitaitoa, mutta ryhmän edetessä luottamus kasvoi ja työskentely oli sujuvaa. Erään haastateltavan mielestä ohjaajat tai ryhmäläiset ovat auttaneet, jos on tullut pitkä hiljaisuus eikä ole osannut vastata. Toisinaan ohjaajat ovat puhuneet termeillä, jotka eivät ole heti avautuneet. Ohjaajien ammattitaitoisuus nähtiin osan haastateltavien mielestä hyvänä.

"...tyyli on ihan hyvä kannustava, auttava ja ymmärtävä."

Kaksi haastateltavista toi esiin, että toisinaan ohjaajat jäivät liikaa kyselemään jostain asiasta. Toisinaan ohjaajat olivat pysähtyneet epäolennaisiin asioihin. Ryhmäläisille jäi sellainen olo, että väkisin yritettiin kysellä asioista.

"...joskus oli silleen et jäätiin liikaa jauhamaan jotain juttua."

"...pitää ruveta kaivamaan, pitää oppia kaivamaan just oikeasta kohdasta. Olemme mestareita huijaamaan tajuamatta itsekkään tilannetta..."

"...välillä on sellasia et vähä niinku väkisin yritetään tonkia jotain asioita mikä ei sit millään tuu."

OHJAAJIEN VAIHTUVUUS KOETTIIN NEGATIIVISESTI. Ryhmäläiset kokivat ohjaajien vaihtuvuuden ja erilaisten työtapojen hankaloittavan heidän työskentelyään (taulukko 10).

"...ensinnäkin se, että pitäis olla ne samat ohjaajat koko ajan..."

"...on aika hankalaa, kun nytkin on pomppinu ollu välillä toista ja sitten toista ohjaajaa."

Haastateltavilta kysyttäessä hyvästä ohjaajasta he sanoivat seuraavaa:

"...siis tota, hyvä ohjaaja on sellanen et se ymmärtää, auttaa ja kuuntelee."

"...sellainen ohjaaja joka ei koko ajan ole äänessä vaan patistaa sitä ryhmääkin osallistumaan."

"...on paneutunu asioihin ja määrättyllä tavalla sitoutunu. Hoitaa määrättyt asiat, jotka pitää muurin toiselle puolen pelata. Sen näkee, kun on sitoutunu ja kuviossa mukana."

"...olla määrätty linja eikä lipsua yhden takia."

"...substanssi osaamista aihepiiristä. Mielellään tällänen jolla ei ole omia painajaisia siirrettävänä tähän toimintaa."

"...tietysti ryhmänohjauksen taidot pitää olla hanskassa ja tota tietoo siitä, miten toi ihmismieli ylipäätään toimii."

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Ammatti-ihmisille puhuminen helppoa • Intiimeissäkään asioissa ei arastelua 	Avoimuus puhua
<ul style="list-style-type: none"> • Ongelman takia asiat on käsiteltävä • Eihän asia etene jos ei osaa vastata tai kieltäytyy 	Käsittelyn eteneminen
<ul style="list-style-type: none"> • Uudelleen kaivaminen raskasta • Seksuaalirikoksista kertominen vaikeaa • Intiimeistä asioista kertominen inhottavaa • Omista asioista kertominen kiusallista 	Seksuaaliasioista kertominen epämiellyttävää

Taulukko 5: Haastattelu kokemukset

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Haastattelut ovat olleet asiallisia • Ohjaajat kokeneita • Ohjaajien toiminta auttanut puhumaan • Ohjaajilta saatu ymmärrystä • Ohjaajat olivat ystävällisiä ja inhimillisiä 	Ammatillisuus
<ul style="list-style-type: none"> • Epäröintiä alkuun ammattitaidosta 	Epäluottamus

Taulukko 6: ohjaajien toiminta haastatteluissa

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Työstä saa rahaa ja ajankulua • Työt tärkeitä psyykkisen hyvinvoinnin kannalta • Hyvin järjestetty • Vapaa-ajan toiminnot hyödyllisiä • Fysiikan ja itsensä kannalta tärkeitä 	Koettu hyödyllisiksi ja tärkeiksi
<ul style="list-style-type: none"> • Molempia liian vähän • Työtä liian vähän 	Toiminnot vähäisiä
<ul style="list-style-type: none"> • Epätasa-arvoa töiden suhteen 	Organisointi puutteellista

Taulukko 7: työ -ja vapaa-ajan toiminnot

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Hyvä muoto ryhmäkuntoutus • Ryhmä on kantava voima • On hyvä olla porukassa • Saa tukea ja ymmärrystä • Oma esimerkki auttaa muita • Saa jakaa mielipiteitä 	Ryhmädynamiikan merkitys

<ul style="list-style-type: none"> • Omien asioiden kertominen ventovieraille arvelutti • Ryhmäläiset eivät ole ammattilaisia • Eri rikoksista tuomittuja • Onko ryhmä kuitenkin paras muoto 	Epävarmuus ryhmää kohtaan
--	---------------------------

Taulukko 8: ryhmämuotoinen kuntoutus

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Olo on kiusaantunut • Kertominen epämiellyttävää • Inhon tuntemuksia • Vastenmielisiä asioita • Turhauttavaa • Epämiellyttävä käsitellä toisten kuullen 	Läpikäymisen epämukavuus ja negatiiviset tunteet
<ul style="list-style-type: none"> • Paperille laitto konkretisoi • Hyvä että käsitellään pala palalta 	Työskentelymenetelmä
<ul style="list-style-type: none"> • Puhuminen auttaa • Helpottavaa, että on muitakin • Puhuminen auttaa että tulee kuntoon 	Puhuminen ja vertaisuus
<ul style="list-style-type: none"> • Rikosten läpikäyminen on hyödyllistä • Siitä on enemmän hyötyä kun haittaa • Läpikäyminen helpottaa 	Käsittelyn hyödyllisyys

<ul style="list-style-type: none"> • Siitä on hyötyä, ettei tee enää rikoksia 	
--	--

Taulukko 9: seksuaalirikoksista puhuminen ja läpikäyminen

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjaajien tyyli auttaa • Ohjaajilla substanssi osaamista • Kuuntelee ja ymmärtää • He pystyvät käsittelemään näitä asioita • Osaa ohjata ryhmää 	Ammatti- ja ryhmänohjaustaito
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjaajat vaihtuvat • Työskentely hankalaa ohjaajien vaihtuessa • Ohjaajien pitäisi olla samat • Välillä tulee termejä joita ei ymmärrä 	Ohjaajien vaihtuvuus koettiin negatiivisesti
<ul style="list-style-type: none"> • Kyseenalaistan ammattitaidon 	Epävarmuus ammattitaidosta

Taulukko 10: ohjaajat

8.3 Kokemukset ohjelmasta ja vankeudesta

8.3.1 Ohjelman sisältö

Kaksi haastateltavista ei kokenut ohjelman sisältöä vaikeaksi tai kiusalliseksi. Kokivat sen kuitenkin haasteellisena, mutta eivät vaikeana. Yksi haastateltava toi esiin omien ajatusten kirjoittamisen vihkoon. Hän mielestään kirjoittaminen oli erityisen vaikeaa.

"...tuntuu mulle mahdottomalta asialta, mun on niin vaikee saada ajatuksia paperille."

"...en oo itte kokenu et ne olis mitenkään vaikeita. Kyllähän siinä haastetta on totta kai..."

Yksi haastateltava nosti esiin uhrikertomuksiin liittyvän materiaalin. Hän koki, että MATERIAALISSA EI OTETTU RIITTÄVÄN KATTAVASTI HUOMIOON ERI RIKOKSIA. Materiaali oli pääosin suunnattu vain lapsiin kohdistuneisiin rikoksiin.

"...uhrien kertomukset ja videomateriaalia, se oli osio jonka materiaalia mä pidin niinku lähinnä ajanhukkana...nääh missä oli vaahtosammuttimen kokosena väkisin käytetty hyväksi niin ei ole mitään ongelmia ymmärtää, että tommonen vahinkoja aiheuttaa..."

"...nääh niinku jossa on kyseessä ihminen joka muutenkin harrastaa seksiä niin tota mikä se vaurioituminen siinä on?"

Kaksi haastateltavista koki osan sisällöistä HYVIN VOIMAKKAANA PSYKKISENÄ PROSESSINA. Haastavaa oli oman elämän kasaaminen paperille menneestä ja tulevasta. Myös oman elämänkaaren tekoon oli käytetty paljon aikaa ja energiaa. Toinen heistä koki kaikki osiot rankkoina (taulukko 11).

"...se oma elämänkaari kun tehtiin mä täysillä panostin..."

"...rankkaa tää on. Nääh on kyllä kaikki voi sanoo, aktiivinen tapahtuma kuvaus, uhrien kertomukset, rooliharjotukset uhrien näkökulmasta..."

8.3.2 Kokemukset ohjelmasta

Kaikki haastateltavat toivat esiin, että ohjelman aikana heidän TIETOISUUTENSA ITSESTÄ JA OMASTA TOIMINNASTA ON MUUTTUNUT. Haastateltavat toivat esiin oman ajattelunsa muuttumisen ja tietoisuuden omasta käyttäytymisestään tietyissä tilanteissa. He kertoivat kykenevänsä nykyään tiedostamaan oman käyttäytymisensä ja toimintansa aiheuttamat haitat muille. Ohjelma oli tuonut myös toivoa ryhmäläisille. Yksi haastateltavista toivoi, että rikollinen käyttäytyminen nyt loppuisi ja oppisi käyttäytymään. Hyvänä koettiin myös se, että on päässyt käsittelemään oman rikoksensa ja saanut ymmärrystä sen rakentumisesta.

"...tiedän millasii asioita mun pitää ei nyt vältellä, mutta varoa..."

"...tiedän nyt minkälaisia asioita, minkälaisista luonteenpiirteistä itessäni pitää olla tietoinen."

"...tiedän nyt millaisissa olosuhteissa mun on herättävä tai kiinnostettava enemmän huomiota omaan toimintaan, ajatteluun ja tunteisiin..."

"...realisoinu saanu oikeeseen mittaan nää asiat..."

Haastateltavat toivat esiin myös kehitysehdotuksia ohjelman suhteen. He KOKIVAT OHJELMAN SISÄLLÖN PUUTTEELLISEKSI. Eniten ohjelmassa kaivattaisiin käsittelyä siviiliin paluusta, elämästä seksuaalirikollisena. Ohjelmassa ei riittävästi keskitytty elämän ongelmien käsittelyyn. Muutama haastateltavista toi myös esiin, että ohjelman aikana olisi hyvä olla tukena myös jonkin tasoista psykoterapiaa tai vastaavasti psykologin keskusteluja. Ohjelman koettiin olevan liian kapea, jossa ei huomioitu riittävästi ryhmäläisten muita ongelmia. Yksi haastateltava toi myös esiin uhrikertomusten ja videoiden yksipuolisuuden.

"...miten pärjää siviilissä tällainen leima itsessään. Se on iso kysymys. Siihen kaipais ohjelmassa käsittelyä."

"...elämänongelma kysymyksiin ohjelma on liian suppea."

"...uhrikertomusten materiaali on hyvin yks puoleista..."

Muutama haastateltava toi myös esiin väkivallan pelon, jota he joutuvat vankilassa kokemaan. Kykeneekö silloin täysivaltaisesti keskittymään ohjelmaan? Yksi haastateltava myös pohti onko vankila oikea paikka seksuaalirikollisille, vai olisiko jokin muu vastaavanlainen hoitolaitos paikka, jossa voisi keskittyä ohjelmaan paremmin eikä tarvitsisi pelätä (taulukko 12).

"...pystyykö sitä täysipainoisesti keskittyy ohjelmiin, kun kokoajan on ainakin lievä väkivallan pelko tai tällänen niskassa..."

"...oliskohan joku muu hoitolaitos parempi seksuaalirikollisille, kun vankila?"

8.3.3 Ajatukset ohjelman päättymisestä

Haastateltavat kokivat ohjelman riittävän pitkänä. He KOKIVAT KUITENKIN NEGATIIVISESTI OHJELMAN JA TYÖTOIMINNAN PÄÄTTYMISEN SAMANAIKAISESTI. Suurin osa haastateltavista olisi toivonut työtoiminnan jatkuvan ohjelman päätyttyä. Yksi haastateltavista toi esiin, että hänelle oli tullut selkeitä masennusoireita, koska kaikki päivittäinen tekeminen päättyi ja ajankulua ei ollut.

"...tää on nyt tällstä kököttelyä, aika käy pitkäks."

"...masennusoireita tuli ihan selkeesti, kun ei ollu mitään ohjelmaa..."

"...riittävästi oli sillain käsitelty niitä..."

"...pääsee tavallaan elämässä eteenpäin taas yhden askeleen..."

Yksi haastateltavista toi esiin huolensa asioiden leviämisestä. Hän KOKI EPÄVARMUUTTA LUOTTAMUKSESSA RYHMÄLÄISIÄ KOHTAAN (taulukko 13).

"...toiveissa olis, että tiedot ei kovin laajalle leviä. Ryhmäläiset osais pitää suunsa kiinni."

8.3.4 Mitä kehitettävää ohjelmassa

OHJELMAN MATERIAALIN NYKYAIKAISTAMISTA TOIVOTTIIN. Materiaalissa ei otettu huomioon groomingia, eikä internettiä yleensäkkään.

"...nääh kaksikymppiset, jotka harrastaa seksiä 15 vuotiaan kanssa, uskon et heil on hyvin vaikee käsittää sitä et mitä tässä on nyt tehty väärin..."

Haastateltavat kertoivat aiemmassa kohdassa mielipiteitään hyvästä ohjaajasta. Edeltävän kohdan siteeraukset osaltaan olivat myös ohjelman kehitysehdotuksissa ohjaajien suhteen.

"...ohjaajien tulee olla sitoutunu ja oikeesti kuviossa mukana."

"...ei ole koko ajan äänessä vaan patistaa sitä ryhmää..."

"...ohjaajan tulee olla tarkempi, ettei ryhmäläinen pääse kusettaan."

Haastateltavista muutama ei osannut sanoa kehitysehdotuksia, koska ei ole vertailu kohtaa. Haastattelujen perusteella ei ohjelman suhteen muuta kehitettävää löytynyt (taulukko 14).

8.3.5 Tulevaisuus

Haastateltavat eivät nähneet tulevaisuuttaan turvalliseksi. He toivat esiin, että tulevaisuus mietityttää ikävästi ja kokivat pelkoa. Eniten he epäroivät muiden ihmisten suhtautumista. Haastateltavat kokivat myös tulevaisuuden haasteena. He olivat tietoisia siitä, että itsensä kanssa työskentely ei pääty tähän ohjelmaan, vaan jatkuu myös tulevaisuudessa. Muutama haastateltavista koki, että ei ollut ohjelmaan turhaan tullut. Merkittävimpänä kaikkien haastateltavien kohdalla oli NEGATIIVISTEN SEURAUSTEN PELKO (taulukko 15).

"...en ihan ehdoin tahdoin lähe tuomaan esiin tällästä tuomio..."

"...me ei olla kauheen suosittuja muiden ihmisten joukossa..."

"...en voi mennä kotikaupunkiini, mut on leimattu sielä niin pahasti..."

"...joutuu varmaan taisteleen ittiesä kanssa, ei se tähän loppu..."

Alaluokka	Yläluokka
-----------	-----------

<ul style="list-style-type: none"> • Uhri videot ja kertomukset on ajanhukkaa 	Materiaalin kapeus
<ul style="list-style-type: none"> • Haastavaa • Viholle kirjoittaminen vaikeaa • Rankkoja asioita • Voimakas prosessi 	Psyykkinen prosessi
<ul style="list-style-type: none"> • Ei kovin vaikeaa • En koe kiusalliseksi 	Neutraali suhtautuminen

Taulukko 11: ohjelman sisältö

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjelma auttanut ymmärtämään rikoksen rakenteen • Tulin tietoiseksi luonteenpiirteistäni • Tiedän mihin kiinnitän huomiota • Prosessi muokannut ihmisenä • Ohjelma tuonut toivoa • Miettiminen alkanut • Tiedostaa mitä toiminta aiheuttaa • Ohjelmalla on merkitystä ajattelutavan kannalta • Ohjelma auttaa rikolliseen käyttäytymiseen 	Tietoisuus itsestä ja omasta toiminnasta muuttunut
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjelmassa pitäisi käsitellä siviiliin paluuta • Tarvitsisi olla myös psykoterapiaa 	Ohjelman sisällön puutteellisuus

<ul style="list-style-type: none"> • Tulisi olla aikaa elämän ongelmien käsittelyyn • Uhrkertomukset yksipuoleisia • Asioita jäi avoimeksi • Ohjelma on vähän suppea 	
<ul style="list-style-type: none"> • Vankilassa pelkää väkivaltaa • Vankila ei ole oikea paikka seksuaalirikollisille 	Seurausten pelko

Taulukko 12: kokemukset ohjelmasta

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Tekeminen loppui • Työt olisi saanu jatkua • Työt olisi pitänyt ruodussa 	Negatiivinen kokemus toiminnan päättymisestä
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjelma riittävän pitkä • Hyvä, että päätty • Yksi elämänvaihe ohi 	Ohjelman riittävä kesto
<ul style="list-style-type: none"> • Toivottavasti asiat ei leviä • Tuli masennusoireita 	Epävarmuus

Taulukko 13: ajatukset ohjelman päättymisestä

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Ohjaajien täytyy sitoutua • Ohjaajien tulee käyttää ryhmää • Tarvitsee osata kaivaa oikeasta kohtaa • Ohjaajien tulee olla tarkkoja, ettei niitä kuseteta 	Ryhmänohjaus taidot

<ul style="list-style-type: none"> • Materiaalin nykyaikaistaminen • Huomioon ottaa internetti 	Sisältöjen modernisointi
--	--------------------------

Taulukko 14: mitä kehitettävää ohjelmassa

Alaluokka	Yläluokka
<ul style="list-style-type: none"> • Tulevaisuus mietityttää ikävästi • Pelkoa tulevaisuuden suhteen • Tulevaisuus on haastavaa • Tulevaisuus on sekava • Muiden ihmisten suhtautuminen pelottaa • Talous tilanne arveluttaa 	Negatiivisten seurausten pelko

Taulukko 15: tulevaisuus

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vankien kokemuksia STOP ohjelmasta. Opinnäytetyötä varten haastattelin viittä seksuaalirikoksesta tuomittua vankia, jotka suorittivat STOP -ohjelmaa Riihimäen vankilassa. Haastateltavat olivat iältään 23 - 64 - vuotiaita ja valtaosa vankeudessa ensimmäistä kertaa. Tutkimustulokset olen saanut tutkimalla hyvin pientä otantaa. Tutkimustulokset ovat tarkasteltavissa tämän tutkimuksen asettamissa rajoissa. Jatkotutkimuksia ajatellen uskoisin niistä olevan kuitenkin hyötyä. Esittelen johtopäätökset tutkimuskysymysten mukaisesti.

9.1 Kokemuksia STOP -ohjelmaan hakeutumisesta

Haastateltavien hakeutuminen STOP ohjelmaan tapahtui viranomaisten suosituksesta. Haastateltavat saivat tietoa ohjelmasta kuulustelijalta, vankilan psykologilta, sekä erikoissuunnittelijoilta. Haastateltavista yksi oli saanut tiedon jo poliisivankilassa kuulustelijalta. Haastateltava kuitenkin kertoi, että ei kuulustelija ollut varsinaisesti ohjelman sisällöistä ja osaston olosuhteista osannut kertoa, mutta oli tietoinen ohjelman olemassa olost ja siitä, että ohjelma on ainoastaan seksuaalirikoksista tuomituille. Antikainen tutkimuksessaan toteaa, että vankilan ulkopuolella työskentelevät ammatti-

ihmiset (sosiaalityö, poliisi, kolmas sektori) ei tunne ohjelman rakennetta, mutta ovat tietoisia ohjelman suhteen saaduista tuloksista niin ulkomailla, kuin Suomessa (Antikainen 2007, 97). Kaksi haastateltavista oli aloittanut työskentelyn jo vankilan psykologin kanssa ja sitä kautta päätyneet hakemaan ohjelmaan. Kaikkien haastateltavien kanssa STOP -ohjelmaan osallistuminen oli otettu varsinaisesti puheeksi erikoissuunnittelijoiden kanssa rangaistusajan suunnitelmien teossa. Haastateltavista kolme perusteli hakeutumistaan ohjelmaan omasta halusta. He halusivat saada apua ongelmaansa ja mahdollisuuden käsitellä tekoon johtaneita syitä. Yksi haastateltavista oli alkuun miettinyt vaihtoehtoja, koska tiesi voivansa käsitellä seksuaalirikos asioita myös esimerkiksi laitoksen psykologin kanssa. Eräs haastateltavista oli alkuun vastustanut ohjelmaan osallistumista, koska hän epäröi ryhmätyöskentelyn muotoa ja asumista erityisosastolla. Pohdinta vaiheen jälkeen he kuitenkin olivat tulleet tulokseen, että lähtevät katsomaan, millainen osasto ja ohjelma on. Mielenkiintoista tuloksessa oli se, että kukaan haastateltavista ei tuonut esiin osallistumistaan ohjelmaan sen vuoksi, että se lukee rangaistusajan suunnitelmassa. Kaikki olivat kuitenkin tietoisia siitä, että ohjelma oli osa heidän rangaistusajan suunnitelmaa, mutta siihen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen.

Haastateltavilla käännteentekevänä ajatuksena osastolle tulemisessa oli sen turvallisuus. Haastateltavista jokainen nosti esiin tavalla tai toisella osaston turvallisuuden, vapaammat olot ja sen, että kaikki ovat seksuaalirikoksesta tuomittuja. Muutamat haastateltavista toivat esiin aiemman vankilassa olo aikansa, jolloin heidän oli tarvinnut peittää rikoksensa ja olla suljetulla osastolla. Häiväläinen tuo opinnäytetyössään esiin seksuaalirikollisten sosiaalisen aseman vankiyhteisössä. Laitokset pyrkivät sijoittamaan seksuaalirikolliset osastoille jossa heidän turvallisuuteen liittyvät riskit olisivat vähäiset. Turvatusta ympäristöstä huolimatta seksuaalirikolliset ovat kuvanneet vankeusaikansa yksinäiseksi ja eristetyksi. Tosin eristyisyys voi johtua myös omasta halusta. (Häiväläinen 2011, 52.) Ainoastaan yksi haastateltavista oli aiemmin ollut vankilassa myös muista, kuin seksuaalirikoksista tuomittuna. Hän koki osallistumisensa ohjelmaan tuovan mukanaan myös sen, että tietoisuus hänen rikoksistaan tulisi myös muiden vankiryhmien tietoon, jolloin hänen turvallisuutensa ei olisi enää taattua normaali osastoilla. Hän kuitenkin koki haluavansa apua ongelmaansa ja katsoi tärkeämmäksi osallistua ohjelmaan.

Haastateltavien kokemuksista nousi esiin oma halu ja motivaatio osallistua ohjelmaan ja päästä käsittelemään rikostaan ja siihen johtaneita syitä. Haastateltavista osa halusi saada käsityksen omasta toiminnastaan ja sen vahingollisuudesta toisille. Tutkimustulosten osalta merkittävää oli aito halu käsitellä ongelmaa ja rehellisen, avoimen puhumisen mahdollisuus ohjelmassa. Kuntoutuksessa olennaista on oma halu käsitellä asioita, silloin kuntoutus on vaikuttavaa, kun motivaatio lähtee ihmisestä itsestä.

Haastateltavat kokivat alkuhaastattelut osastolle tullessa tärkeiksi. Tulosten perusteella haastateltavat olivat kokeneet helpotusta, koska vihdoinkin asioiden käsittely etenee. He toivat

kuitenkin esiin myös haastattelujen epämiellyttävän puolen, seksuaaliasioista kertomisen. Muutamat olivat kokeneet intiimeistä asioista kertomisen vaikeaksi ja epämiellyttäväksi. Yksi haastateltavista kertoi, että häneltä oli kysytty kaikki mahdollinen mikä vain liittyi seksiin ja seksuaalisuuteen.

Ohjaajat saivat tulosten perusteella paljon hyvää palautetta haastateltavilta. Ohjaajia kuvattiin ystävällisiksi ja inhimillisiksi. Muutamat toivat esiin aiemmat kokemukset henkilökunnan suhtautumisesta heihin vankeuden aikana. He kokivat helpotusta, kun vihdoin oli ohjaajia, jotka olivat asiallisia ja ymmärtäviä. Haastateltavat tarkoittivat ymmärtämisellä sitä, että ohjaajat olivat valmiita työskentelemään heidän kanssaan ja auttamaan. He toivat haastatteluissa esiin sen, että eivät odota eivätkä halua ymmärrystä teostaan vaan siitä, että heidät nähtäisiin ja heitä kohdeltaisiin ihmisenä muiden joukossa. Tutkimuksen mukaan ohjaajien suhtautuminen haastateltaviin oli ammatillista. Ammatilliseen suhtautumiseen tulisi pyrkiä kaikissa ammattiryhmissä. Seksuaalirikolliset nostavat kaikissa työntekijöissä esille vahvoja tunteita. Seksuaalirikollisten tekoja ja asenteita on hyvin vaikea ymmärtää ja ne herättävät kielteisiä tunteita. Kuitenkin tärkeää hyvän ja kuntouttamista edistävän asiakassuhteen syntymisen kannalta on nähdä ihminen rikoksen takana. (Antikainen 2007, 98.) Niin seksuaalirikollisten, kuin muidenkin rikollisten kuntoutuksessa ohjaajalla tulee olla kykyä uskoa ihmisen mahdollisuuteen muuttua ja muuttaa käytöstään.

Tulosten perusteella tietoisuus ohjelmasta eri ammattilaisilla on hyvin vähäistä. Sitä tulisi lisätä niin vankilassa, kuin kolmannella sektorillakin. Erytisen tärkeää olisi, että henkilökunta olisi tietoinen ohjelmasta, siihen hakeutumisesta ja ohjelman perusajatuksista. Merkittävää tietoa on myös se, minkälaiset ihmiset hakeutuvat ohjaajiksi STOP -ohjelmaan ja millä perusteilla heidät valitaan. Seksuaalirikollisten kanssa työskenneltäessä on ohjaajalta löydettävä kyky käsitellä tunteita herättäviä asioita ja olla kuntoutusmyönteinen "Nähdä ihmisessä kyky muuttua". Antikainen on Pro gradu-tutkielmassaan haastatellut STOP - ohjaajia. Ohjaajat, jotka työskentelevät seksuaalirikollisten kanssa ovat haastatteluissa ilmaisseet jatko- ja lisäkoulutuksen tarpeen esimerkiksi itsetuntemuksen suhteen, sekä ymmärrystä seksuaalirikollisuudesta ilmiönä. Nämä vaativat asiakkaat ja heidän rikoksensa tulevat hyvin lähelle työntekijän elämänpiiriä ja omaa seksuaalisuutta.

9.2 Kokemukset ryhmämuotoisesta kuntoutuksesta

Ryhmien perustamiseen liittyvät seikat on merkittävässä osassa ryhmien toimimista. Edistävää ryhmätoiminnassa on se, että ryhmä on rakentunut ja muodostunut ryhmäläisten tarpeille. (Hypén 2002, 112.) Hypén toteaa myös, että vankilassa ryhmien muodostumisessa on yksi merkittävä erikoispiirre, epäluottamus. Vankien pelko on toisinaan muita ryhmän jäseniä kohtaan suhteetonta ja myös toisinaan perusteltua. (Hypén 2002, 113.)

Wakeling on tutkinut kognitiivis-behavioraalista toimintaohjelmaa (SOTP), joka on rakenteeltaan vastaava kuin Suomessa käytössä oleva STOP. Tutkimuksessa todetaan että,

tehdyt tutkimukset tukevat kuntoutuskokemusten tutkimista kuntoutusnäkökulmien ja toteutuksen tarkentamiseksi. (Wakeling ym. 2005, 171-173.)

Tutkimuksen mukaan hyödyllisimmiksi osioiksi nousi uhriempatia, rooliharjoitukset ja omien päätösten ketjuttaminen. Näiden nähtiin vaikuttavan ryhmäläisten positiivisempaan näkemykseen tulevaisuudesta, uhriempatian ja rikoksen teon ymmärtämiseen sekä ajattelemaan saamiseen. (Wakeling ym. 2005, 180-184.)

Ohjelmaan osallistuvien kokemuksia on syytä tutkia, koska on esitetty hypoteesi että, "miehet jotka suhtautuvat hoitoon positiivisesti todennäköisimmin sisäistävät hoidon viestin ja pysyvät motivoituneina." (Wakeling ym. 2005, 172).

Tutkimuksessani haastateltavat ovat osallistuneet STOP -ohjelmaan joka on ryhmämuotoinen kuntoutus. Se mikä STOP -ohjelmasta tekee poikkeavan, suhteessa muihin vankilassa vedettäviin ryhmiin on se, että sitä vedetään omalla erityisellä osastolla. Haastateltavat olivat kaikki tietoisia osaston rakenteesta ja heille ohjelmaan osallistuminen oli merkittävää juuri siksi, että he pääsevät omalle erityiselle osastolle, jonka he kokivat turvalliseksi.

Haastateltavat nostivat esiin ryhmädynamiikan merkityksen kuntoutuksessa. Suurimman osan mielestä ryhmämuotoinen kuntoutus on hyvä asia, koska ryhmässä saa tukea ja ymmärrystä. Merkittävänä asiana haastateltavat nostivat esiin myös vertaisuuden. He kokivat oman esimerkin auttavan muita ryhmäläisiä. Erityisen tärkeänä he pitivät myös mielipiteiden jakamista. Oman esimerkin ja mielipiteiden jakamisen auttava vaikutus koettiin tärkeäksi.

Muutammat haastateltavat toivat kuitenkin esiin alkuun olleen epävarmuuden muita ryhmäläisiä kohtaan. Yksi haastateltavista kertoi kuinka helppoa hänen oli puhua ammatti-ihmisille, mutta sitten, kun edessä on joukko ventovieraita, vankeja, niin omista asioista puhuminen oli alkuun erityisen vaikeaa. Haastateltavien tietoisuuden kasvaessa ohjelmassa käsiteltävistä asioista alkoi epävarmuus ryhmätyöskentelystä arveluttaa. Tulosten perusteella haastateltavat kuitenkin kokivat ryhmätyöskentely muodon hyvänä esimerkiksi vertaisuuden näkökulmasta.

Ohjelmassa käydään läpi seksuaalirikoksia ja jokainen ryhmäläinen kertoo oman rikoksensa ja sen kulun ohjelman osiossa, aktiivinen tapahtumakuvaus. Aktiivisen tapahtumakuvausten tarkoituksena ei ole käsitellä ainoastaan itse rikosta, vaan tarkoitus on lisätä ryhmäläisten ymmärrystä ajatusten ja tunteiden merkityksestä käyttäytymiseen. Aktiivisella tapahtumakuvauksella määritellään ajatukset, tunteet ja toiminta, jotka johtivat rikokseen. Haastateltavat toivat esiin, että työskentelymuoto, jolla rikokseen johtaneet syyt käydään läpi, on hyvä muoto, joka konkretisoi oman rikoksen rakentumisen. Rikosten läpikäyminen pala palalta toi oman teon ja sen mittasuhteet näkyviksi. Haastateltavista osa koki rikoksista kertomisen epämiellyttävänä. Toisinaan ryhmässä oli herännyt inhon tuntemuksia toisen tekoa

kohtaan. Yksi haastateltava toi esiin, että hän ymmärtää täysin epämiellyttävät tunteet, koska seksuaalirikokset ovat vastenmielistä kuunneltavaa.

Vaikka tutkimuksessa tuli esiin seksuaalirikosten läpikäymisen vastenmielisyys ja vaikeus kertoa, niin kuitenkin jokainen haastateltava koki rikosten läpikäymisen hyödylliseksi. He myös kertoivat sen helpottavan. Kuntoutuksen tarkoituksena on vaikuttaa uusintarikollisuuteen ja haastateltavista myös muutama toi esiin että, rikosten läpikäymisen hyöty on siinä, että ei tekisi enää uusia rikoksia.

Ohjaajat saivat hyvää palautetta ammatti- ja ryhmänohjaustaidoista. Ohjaajien tyyli oli auttanut ryhmäläisiä käsittelemään näitä vaikeita asioita. Haastateltavat kokivat saaneensa ymmärrystä ja, että heitä kuunneltiin. Yhtä STOP -ryhmää kohden on yleensä kolme ohjaajaa, joista kaksi varsinaisia vetäjiä ja yksi avustaa tarvittaessa. Toisinaan kuitenkin poissaolot häiritsevät istuntojen vetämistä ja silloin ohjaaja saattaa vaihtua. Haastateltavani kokivat ohjaajien vaihtumisen hankaloittavan heidän työskentelyään. Yksi haastateltavista kertoi ohjaajien vaihtumisen ja erilaisten työtapojen hankaloittavan työskentelyä. Haastatteluiden myötä nousi esiin kehitysehdotuksia ohjaajien toimintaan. Tutkimustulosten perusteella ohjaajien tulee olla sitoutuneita, heillä tulee olla substanssi osaamista aihepiiristä ja heidän tulee kyetä käyttämään ryhmää.

Tutkimukseni perusteella ryhmämuotoinen kuntoutus koettiin hyvänä. Rikosten käsittelystä on hyötyä uusintarikollisuuteen vaikuttamisessa sekä ohjaajien suhtautuminen ja työskentelytavat ovat merkittävässä osassa kuntoutusta. Antikaisen Pro gradu -tutkielmassakin STOP -ohjelmaa ohjaavat henkilöt olivat tuoneet esiin ryhmätyöskentelyn olevan tärkein tekijä ryhmäläisten kuntoutumisen kannalta (Antikainen 2007, 99.)

9.3 Kokemukset ohjelmasta ja vankeudesta

Käsiteltäessä ohjelman haasteellisuutta osa haastateltavista toi esiin ohjelman osioiden olevan rankkoja ja asioiden käsittely vaikeaa. Ohjelman osioiden vaikeudesta ja rankkuudesta mielestäni kertoo myös se, että yksi haastateltavista toi esiin koko prosessin olevan psyykkisesti hyvin voimakas. Yksi haastateltava koki uhrikertomukset ja videomateriaalin lähinnä ajanhukkana. Hänen mielestään ne olivat hyvin yksipuoleisia, eikä niissä otettu huomioon internettiä ja hyväksikäyttöä joka kohdistuu teini-ikäisiin. Mielestäni kuvaava oli se, kun hän sanoi jokaisen ymmärtävän hyväksikäytön joka kohdistuu pieniin lapsiin, mutta ymmärtääkö 20 -vuotias mies, joka harrastaa seksiä 15 vuotiaan tytön kanssa, joka on ennenkin harrastanut seksiä, että se on rangaistava teko?

Haastateltavien positiivinen palaute ohjelmasta liittyi lähinnä heidän omaan edistymiseensä. Haastateltavat osasivat perustella hyvin ohjelman vaikutukset heidän käyttäytymiseensä. STOP -ohjelman tarkoitus onkin saada ryhmäläiselle vaihtoehtoisia tapoja ajatella ja toimia. Ohjelmassa on osiot uudesta ja entisestä minästä. Tämän osion kohdalla useimmat

ryhmäläisistä viimeistään heräävät katsomaan itseään ennen ja nyt. Haastateltavat toivatkin esiin tietoisuutensa omasta käyttäytymisestään lisääntyneen ja tiedostaneensa sen, mitä toiminnallaan aiheuttavat.

Ohjelmasta suurin osa koostui haastateltavien viikoittaisista tekemisistä. Ryhmäistuntojen määrä on viikossa 3-4 kertaa, kestoltaan 2 tuntia kerralla. Ohjelman koettiin olevan riittävän pitkä (8kk.) Kukaan haastateltavista ei tuonut esiin ikävää tai kaihon tunteita ryhmää kohtaan. Ainoastaan suurin osa koki ohjelman ja työtoiminnan päättymisen samanaikaisesti erityisen pitkästyttävänä. Kaikki päivittäinen / viikoittainen tekeminen päättyi. Yksi haastateltavista sanoi hänelle tulleen masennusoireita. Haastateltavat toivat esiin, että työtoiminnan jatkuminen ohjelman päätyttyä olisi ollut tärkeää.

Haastateltavilta kysyttäessä ohjelman kehittämisestä he olivat hyvin yksimieleisiä siitä, että ohjelmassa tulisi kiinnittää enemmän huomiota kokonaisvaltaisesti elämän ongelmien käsittelyyn ja siviiliin paluuseen. Ohjelma koettiin myös liian kapeaksi, jossa ei ole mahdollisuutta käsitellä kaikkia asioita. Muutama haastateltavista toikin esiin, että heille jäi kysymyksiä vielä avoimeksi. Yksi haastateltavista toi esiin myös sen, että onko vankila oikea paikka seksuaalirikollisten kuntoutukseen? Hän perusteli asiaa vankilassa olevan kokoaikaisen väkivallanpelon vuoksi. Hän myös esitti, että kuntoutumisen kannalta jokin muu hoitolaitos voisi olla parempi.

Haastateltavien kanssa keskusteltaessa vankeudesta ja siviiliin paluusta he toivat esiin pelon ja epävarmuuden siviiliin palaamisesta. Muutama myös kertoi miettineensä kuinka pärjää muilla osastoilla tai muissa vankiloissa, kun on ollut STOP -osastolla? He toivat siis jälleen esiin pelon, jota he kokevat vankiyhteisössä, toiset voimakkaammin kuin toiset. Enemmän he kuitenkin miettivät ihmisten suhtautumista palatessa siviiliin. Yksi haastateltavista sanoi, ettei voi palata enää kotikaupunkiinsa, koska hänet on siellä leimattu. Yksi haastateltava totesi harrastavansa vähän liikuntaa, jos ympäristö sallii.

Tutkimustulosten perusteella ohjelma koettiin hyödylliseksi, mutta siihen tulisi sisällyttää enemmän elämän ongelmien käsittelyä. Ohjelman pituus koettiin riittävänä, mutta työtoiminnan jatkuminen ohjelman jälkeen olisi ajankulun kannalta tärkeää. Ohjelmassa tulisi kiinnittää huomiota siviiliin paluuseen ja sen valmisteluun.

Yhteenvetona todettakoon, että kuntoutus on prosessi jonka vaikuttavuutta on vaikea tutkia. Haastateltavistani kaikki toivat kuitenkin esiin, että ohjelmalla oli vaikutusta heihin. Rikosseuraamusalalla on haastetta valmistella vangin vapautumista ja kuntoutusjatkumota. Seksuaalirikollisten kohdalla katsoisin erityisen tärkeäksi kuntoutusjatkumot siviiliin siirryttäessä. Tutkimukseni perusteella voin todeta, että yhteistyötä eri toimijoiden ja laitosten välillä tulisi lisätä seksuaalirikollisten kuntoutuksessa. Myös ohjelman päättymisen jälkeen siirtymiset toisiin laitoksiin vaatisivat yhteistyötä enemmän koska, kyseessä on

kuitenkin vankijoukko hierarkian alimpana. Jatkotutkimukselle olisi myös tarvetta. Jatkotutkimusaiheena näkisin tutkia seksuaalirikollisten vapauttamista ja kuntoutusjatkumoa. Olen tällä opinnäytetyölläni vastannut Antikaisen jatkotutkimusaiheeseen, tutkia seksuaalirikollisten kokemuksia STOP-ohjelmasta.

10 LOPUKSI

Opinnäytetyössäni tutkin vankien kokemuksia STOP -ohjelmasta Riihimäen vankilassa. Tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen tutkimus. Tiedonhankintalähteenä olen käyttänyt teemahaastattelu menetelmää ja aineiston olen analysoinut aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoin.

Opinnäytetyön teko oli vaativa projekti, eikä hankaluuksiltakaan vältytty. Yritin olla tarkka saamani aineiston tallentamisesta, mutta sekään ei aina riitä, sillä muistitikku voi myös vaurioitua ja näin menetetään oleellinen tieto. Siitäkin selvittiin ja opinnäytetyöni on valmis. Haastavimpana työssä koin sen muokkaamisen selkeäksi, lukija ystävälliseksi, selkeästi ja loogisesti eteneväksi aineistoksi. Teoreettisen viitekehysten kasaaminen siten, että muodostetaan yhteys haastatteluissa käsiteltäviin teemoihin, oli mielestäni erityisen haastavaa.

Aiemmat haastattelukokemukseni auttoivat minua merkittävästi. Minulle oli luontevaa haastatella vankia. Katsoin myös seksuaalirikollisten kanssa työskentelyn tuoman kokemuksen eduksi. Se auttoi minua myös ymmärtämään heidän kokemuksiaan.

Tutkimukseni ei ole kovinkaan laaja, mutta mielestäni tästä saa jo kuvan kuinka vangit ovat kokeneet kuntouttamisen ja sen vaikutukset. Mielestäni tutkimukseni on tuonut lisätietoa STOP -ohjelman suhteen ja kokemuksellisen kuvauksen vankilan kuntouttavan työn merkityksestä vangille. Tutkimuksen aihe kiinnosti minua erityisen paljon ja se on tutkimuksen myötä kasvanut. Toivonkin, että myös lukija tavoittaisi sen mielenkiintoisuuden työtäni lukemalla.

Suuri kiitos työn toteuttamisesta kuuluu STOP -ohjelmaan osallistuneille vangeille. He jotka halusivat tukea minua opinnäytetyössäni, antoivat minulle korvaamatonta tietoa. Opinnäytetyötä tehdessäni sain vahvistusta ajatukselle että, kuntoutus kannattaa myös vankilassa. Toivon, että myös lukijat ja henkilöstö, joka työskentelee vankien ja vapautuneiden kanssa, saisi työstäni vahvistusta kuntoutusajatteluun ja saisi voimia työskennellä vaativien asiakkaiden kanssa.

LÄHTEET

Antikainen, A-M. 2007. "Ihmisellä on oikeus ja kyky muuttua". Lasten seksuaalisten hyväksikäyttäjien kuntouttaminen. Pro gradu- tutkielma: Kuopion yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta.

Bonta, J. 2003. Rikoksenteijöiden kuntouttaminen - tutkimuksesta käytäntöön. Teoksessa Järvenpää, R. ja Kempas, M. (toim.) What Works -Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa? Vantaa: Dark Oy.

Finnberg, A. 2010. Vankien kokemuksia OMA -ohjelmasta Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella. Opinnäytetyö: Laurea- ammattikorkeakoulu Tikkurila. Rikosseuraamusalan koulutusohjelma.

Haapasalo, J. 2008. Kriminaalipsykologia. Juva: WS Bookwell Oy.

Hirsijärvi, S. ja Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Tallinna Raamatutrükikoda 2010.

Hirsijärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita, osittain uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy 2008.

Hypén, K. 2002. ryhmien ohjaaminen. Teoksessa Salminen, M. ja Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanoma Oy.

Häiväläinen, J. 2011. Seksuaalirikoksista tuomittujen kokemuksia rikosprosessista ja vankeudesta. Opinnäytetyö: Laurea- ammattikorkeakoulu Tikkurila. Rikosseuraamusalan koulutusohjelma.

Jennings, J. ja Sawyer, S. 2003. Principles and techniques for maximizing the effectiveness of group therapy with sex offenders, 251-267. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, Vol. 15, No. 4, October 2003.

Järvikoski, A. ja Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Kiehelä, H. ja Tyni, S. 2009. Vaikuttavuuden mittaaminen rikosseuraamusten arvioinnin haasteena. Teoksessa Rantanen, T. (toim.) Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Vantaa: Edita Prima Oy.

Knuuti, U. ja Vogt-Airaksinen, T. 2010. Ohjelmatyö rikosseuraamusallalla. Rikosseuraamuslaitos Keskushallintoyksikkö.

Kopakkala, A. 2005. Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laine, M. 2007. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laine, M. 2002. Kuntoutus vankilan tehtävänä. Teoksessa Salminen, M. ja Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisu 4/2002. Tietosanoma Oy.

Lavikkala, R. 2011. Vaikuttavan rikosseuraamustyön kysymyksiä. Teoksessa Lavikkala, R. ja Linderborg, H. (toim.) Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Tampereen yliopistopaino Oy.

Marshall, W.L. 2005. Therapist style in sexual offender treatment: influence on indices of change, 109-115. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, Vol. 17, No. 2, April 2005.

Marshall, W.L., Ward, T., Mann, R., Moulden, H., Fernandez, Y., Serran, G. ja Marshall, L. 2005. Working positively with sexual offenders: maximizing the effectiveness of treatment, 1096-1113. *Journal of Interpersonal Violence* 20: 1096.

Motiuk, L. 2003. Rikollista käyttäytymistä selittävät teoriat. Teoksessa Järvenpää, R. ja Kempas, M (toim.) What works -Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa? Vantaa: Dark Oy.

Nevalainen, T. 2010. Syöpäpotilaiden kokemuksia sairaanhoitajalta saamastaan psyykkisestä tuesta palliatiivisessa hoidossa. Opinnäytetyö: Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma.

Nurminen, N, Ahmavaara, S. ja Niiniskorpi, M. 2008. Rangaistusajan suunnitelmat. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus opetusmoniste 1/2008.

Pearson, F., Lipton, D., Cleland, C. ja Yee, D. 2002. The effects of behavioral/cognitive-behavioral programs on recidivism, 476-495. *Crime & Delinquency* 2002 48: 476.

Rantanen, T. 2009. Kuntoutus, vaikuttavuus ja "sosiaalinen". Teoksessa Rantanen, T. (toim.) Kuntoutus, vaikuttavuus ja kehittäminen. Vantaa: Edita Prima Oy.

Suomela, M. 2002. Kognitiivis- behavioraaliset toimintaohjelmat. Teoksessa Salminen, M. ja Toivonen, K. (toim.) Vankeinhoidon perusteet. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 4/2002. Tietosanoma Oy.

Vesterbacka, E. 2003. Teoksessa Järvenpää, R. ja Kempas, M. (toim.) What Works -Mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa? Vantaa: Dark Oy.

Wakeling, H., Webster, S. ja Mann, R. 2005. Sexual offenders' treatment experience: a qualitative and quantitative investigation, 171-186. Journal of Sexual Aggression 2005, Vol. 11, No. 2.

SÄHKÖISET LÄHTEET

Eduskunnan kuntoutusselonteko 2002. Valtioneuvoston kuntoutusselonteko eduskunnalle. 2. Kuntoutuksen käsite ja tavoitteet. Viitattu 1.3.2012.
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/eho/julkaisut/kuntselonteko2002/kselte02.pdf>

Rikosseuraamusalan ohjelmityön linjaukset. Viitattu 22.02.2012.
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/y98fikdy4.pdf>

Uusintarikollisuuteen vaikuttavat toimintaohjelmat rikosseuraamusalalla. Viitattu 21.02.2012.
<http://www.rikosseuraamus.fi/uploads/7ih4p3svv5zo.pdf>

Rikosseuraamuslaitos. Riihimäen vankila. Viitattu 01.03.2012.
<http://www.rikosseuraamus.fi/6407.htm>
<http://www.rikosseuraamus.fi/24937.htm>

Vankeuslaki 2005. N:o 767. Suomen säädöskokoelma yleiset säännökset.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767?search\[type\]=pika&search\[pika\]=vankeuslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767?search[type]=pika&search[pika]=vankeuslaki)

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Britannian vankeinhoitolaitos seksuaalirikoksista tuomittujen toimintaohjelma: Perusohjelma "Perusohjelma 2000" -ohjekirja.

Nurminen, N. ja Hakkarainen, P. 2008. Seksuaalirikollisten riskien ja tarpeiden arviointi. Opetusmoniste 2008.

OSIO	KOKOONTUMSTEN MÄÄRÄ /2 h kok.
1. Tutustuminen ja yhteishengen luominen	3
2. Vääristynyt ajattelu	1
3. Selviytymisstrategiat	2
4. Oma historia	4
5. Aktiivinen tapahtumakuvaus	16 (+ 2 -3 istuntoa enemmän)
6. Fantasiat	2
7. Rikoksenteossa toistuvat kaavat	8
Kertaustunti: Selviytymisstrategiat	1
8. Tovereilta saatava palaute ja päämäärien asettaminen	1
9. Rikoksenteon haitat ja hyödyt	1
10. Empatia uhria kohtaan kirjallisia ja videoituja kuvauksia käyttäen	3
11. Uhrien kertomukset	4
12. Rooliharjoitukset uhrin näkökulmasta	8
13. Kirjeet uhreille	1
Kertaustunti: Selviytymisstrategiat	1
14. Entinen minä	3
15. Uusi minä	3
16. "Uuden minän" vaihtoehtoja rikoksenteolle	8
17. Miten saavuttaa "uusi minä"	3
18. Takaiskut	2
19. "Uusi minä" rooliharjoitukset	8
20. Päättäminen yhteensä vähintään 85 istuntoa / 2 tuntia	2

Liite 1: STOP-ohjelman osiot _____

Liite 2: Ohjelman toteutus

STOP-OHJELMAN TOTEUTUS	
<p>1.</p> <ul style="list-style-type: none"> Vankkeja motivoidaan osallistumaan STOP-ohjelmaan muissa vankiloissa (yhdyshenkilötäulukko). STOP-yhdyshenkilöiden vastuualueeseen kuuluu STOP-ryhmien kokoaminen ja tarvittaessa myös vankien motivointi ohjelmaan. Vatin seurantaä päivittäin (uudet vangit, tuomiotietojen seuraaminen) Yhteistyö arviointikeskusten kanssa STOP-ohjelmaan haetaan kirjallisella hakemuksella (valmis hakemuslomake). Ohjelmia alkaa noin kaksi kertaa vuodessa. 	<ul style="list-style-type: none"> Vankien valinta ohjelmaan. Täytetään lomake "esitys vangin oma motivoituneisuus, vapautumispäivämäärä, uusimisriski ja soveltuvuus ryhmään (ryhmän koostumus sekä raiskaajia että pedofiilejä). Tehdään esitykset ohjelmaan valituista.
<p>2.</p> <ul style="list-style-type: none"> Vankien siirto Riihimäen vankilaan ohjelman ajaksi. Siirto noin 2-4 viikkoa ennen ohjelman istuntojen alkua. Osasto on puoliaivoin. STOP-osasto ei ole julistettu päihitteettömäksi. Pornografisen materiaalin hallussapito ei sallittua. Vangit työtoiminnassa istuntojen ohella (ap.) ohtaja tekee työhön sijoittelun). 	<ul style="list-style-type: none"> Oikeudenpöytäkirjojen tilaus oikeuksista. Kirjaa tilauspäivämäärä koneelle (valmis taulukko). Vängilta pyydetään suostumus tietojen antamiseen (valmis lomake) ehdonalaisvalvojalle, ellei suostumus ilmene jo hakemuslomakkeessa Oikeudenpöytäkirjat säilytetään lukitussa kassakaapissa.
<p>3.</p> <ul style="list-style-type: none"> Istuntoaikataulun suunnittelu. Tulee huomioida lomat ym. hyvissä ajoin. Istuntoja n. 3-4 krt/vko Jätä joustonvaraa ja aikaa suunnitteluun ja rooliharjoitusten harjoitteluun. 	<ul style="list-style-type: none"> Ohjelman istunnot kestävät 6 kk. Kaikki istunnot videoidaan ja kirjataan koneelle (päiväkirja). Vanki voidaan poistaa ryhmästä vain harkinnan jälkeen (mm. haittaa muiden ryhmäläisten edistymistä). Rikoksen kieltäminen ei pelkää riittävä syy ryhmästä poistamiseen. Rooliharjoitusjakson aikana ei suositeltavaa hakea poistumislupaa.
<p>4.</p> <ul style="list-style-type: none"> 4-6 viikon (!!!) tauon jälkeen loppuhaastattelut (Hanson&Harris dynaaminen riskiarvio). Kesto n. 1 viikko. Jos vanki vapautuu aiemmin, voi loppuhaastattelut tehdä aiemminkin kuin 4-6 viikon kuluttua. Loppuhaastatteluihin jokaisen ryhmäläisen tulee osallistua huolimatta sen hetkisestä sijoituspaikastaan. Jokaiselta vängiltä pyydetään kirjallinen sitoumus loppuhaastatteluihin osallistumisesta, ellei sitoumus ilmene hakemuslomakkeessa (valmis lomake) Ohjaajat tekevät loppuhaastattelut (kesto noin 1 viikko). Loppuhaastattelujen jälkeen vangit siirtyvät pois Riihimäen vankilasta. Ohjaajat kirjoittavat ymm:n mukaisesti caset ryhmäläisistä 	
<p>5.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ohjelman istuntojen päätyttyä noin 4-6 viikon sisäistämistauko, minkä aikana psykologi ja ohjaajat yhdessä arvioivat vangin edistymistä ohjelmassa (kesto n. 1 viikko): <ol style="list-style-type: none"> täytetään staattinen uusimisriskikaavake täytetään idiografinen poikkeavuuden arvio täytetään psykologinen arvio vangin edistymisestä. kriittinen arvio edistymisestä suhteessa lähtö- ja lopputilanteeseen. 	
<p>6.</p> <ul style="list-style-type: none"> Psykologi kirjoittaa oman lausuntonsa aiemmin tehtyjen arvioiden perusteella (kts. kohta 4., psykologin lausunto, valmis lomake). Kesto 1-2 viikkoa, jos lausuntoihin voi keskittyä kokopäiväisesti. Lausunnot säilytetään psykologin arkistossa sinetöitynä. Ei saa luovuttaa muualle muiden asiakirjojen mukana. Kutakin ryhmäläistä koskevat istuntojen kirjaukset mukaan. 	
<p>7.</p> <ul style="list-style-type: none"> Oikeudenpöytäkirjojen palautus viimeistään ,kun lausunnot saatu valmiiksi. 	
<p>8.</p> <ul style="list-style-type: none"> Ryhmäläisiä koskevien papereitten arkistointi (kunkin uusin nimilehtiote, rikosrekisteri, istunto,alku-ja loppuhaastattelulista verp (uhriempatia)- ja retkahduksenesto-osiot, panaboard- tallenteet ym) 	

Ohjelmaan hakevien valinta

Stop -ohjelmaan valitaan valtakunnallisesti kohderyhmään sopivia vankeja. Valintoja tehtäessä ensimmäisenä valintakriteerinä on staattiset pisteet ja rikollisen käyttäytymisen riskitekijät. Staattisen pisteytyksen avulla valitaan ne hakijat, jotka kuuluvat riskiryhmään.

Stop -ohjelman valintaperuste, staattiset, muuttumattomat tekijät:

Aikaisemmat seksuaalirikokset	0 1 2 3
Uhri tuntematon	0 - 1
Uhri ei -sukulainen	0 - 1
Miespuolinen uhri	0 - 1
Ilman kosketusta	0 - 1
Yksinäinen / naimaton	0 - 1
18-24 vuoden ikä vapautuessa	0 - 1
Ei -seksuaalinen väkivalta laskentatuomiossa	0 - 1
Ei -seksuaalinen väkivalta aiemmissa	0 - 1
Yli neljä tuomiota	0 - 1

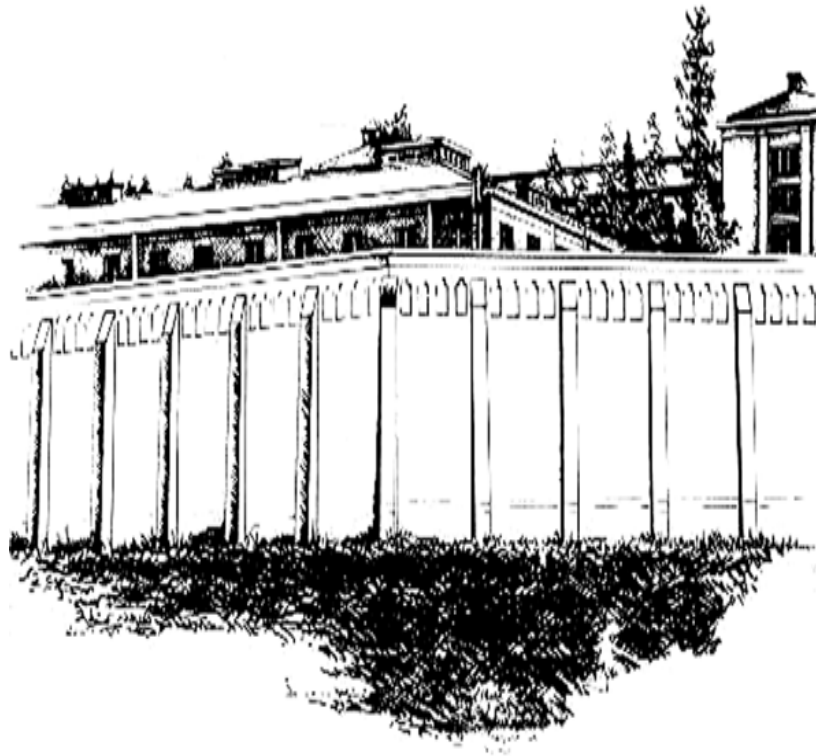
Pisteet	Luokka
0 - 1	Alhainen
2 - 3	Puolialhainen
4 - 5	Puolikorkea
6 -	Korkea

(Jäsentynyt riskiarvio -99.02 JRA / Staattinen 99).

Nämä staattiset riskipisteet määrittelevät ryhmään valitsemisen. Alle kahden riskipisteen vankeja ei ole suotavaa ottaa ryhmään, koska heidän mahdollisen riksin katsotaan jopa nousevan, mikäli osallistuisivat ryhmään. Osastollamme on mahdollista osallistua yksilötyöhön, mikäli ei ole soveltuva ryhmään ja haluaa kuitenkin käsitellä seksuaaliproblematiikkaansa. Staattisen riskiarvion jälkeen, valituille / motivoitaville suoritetaan laajemmat alkuhaastattelut mm. dynaaminen riskiarvio (muuttuvat tekijät).

Riihimäen vankila

Stop-osasto

STOP - ohjelma Riihimäen vankilassa

Tietoja STOP - osastosta:

Stop-ohjelma toimii omalla puoliavoimella osastollaan, joka ei ole tekemisissä vankilan muiden osastojen kanssa. Osastolla toimii kaksi Stop-ohjelmaa limittäin ja siellä on myös yksilötyössä olevia vankeja.

Osasto on avoinna arkisin klo 7.00- 15.45 ja viikonloppuisin klo 8.00 – 14.45.

Osastolla on kaikkiaan 20 paikkaa, joista etuosassa 12 ja takaosassa 8.

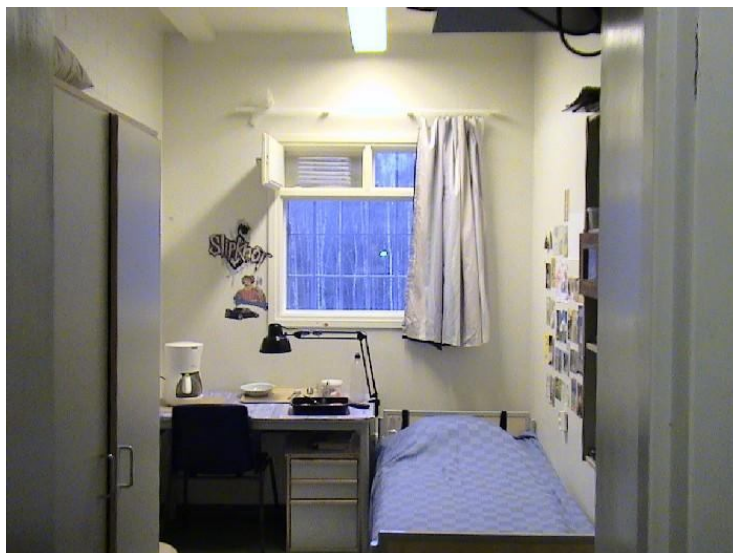
Osastolla on kaksi yhteiskeittiötä, sauna (1 krt/vko) sekä mahdollisuus kuntosaliin (2 krt/vko) ja liikuntahalliin (1 krt/vko talviaika). Kesäaikaan päivittäisten ulkoilujen lisäksi kaksi kertaa viikossa iltaulkoilu. Ulkoilut ovat oman ryhmän kanssa.

Ruokailu tapahtuu osastolla.

Pornografisen materiaalin hallussapito ei ole sallittua.

Osastolla noudatetaan Riihimäen vankilan järjestyssääntöjä sekä ohjaajien ja vartijoiden antamia määräyksiä.

Henkilökuntaan kuuluu vartija, 5 ohjaajaa ja Stop-psykologi.

Asuminen STOP - osastolla:

Jokaisella on oma yhden hengen selli, jonka varusteluun kuuluu wc ja suihku sekä digi-tv ja dvd-soitin.

Tietoja STOP - ohjelman käytännön toteutuksesta Riihimäen vankilassa:

Ohjelman kokonaiskesto on 8 kk, josta istunnot vievät n. 6 kk. Muu aika on varattu alku- ja loppuhaastatteluille yms tehtäville. Ohjelma koostuu ryhmäistunnoista ja muista ohjelmaan liittyvistä tehtävistä sekä sovittujen työtehtävien hoitamisesta.

Ryhmäistuntoja on viikottain yleensä 3-4 ja kaikkiaan 85. Ne pidetään Stop-osaston ryhmätyöhuoneessa. Kukin istunto kestää 2 tuntia ja välissä on 10 min. tauko. Kaikkiin istuntoihin on velvollisuus osallistua. Istuntojen osalta maksetaan toimintarahan 1 (0,70 €/h) ja muusta työnteosta tehtävän mukaan palkkaa.

Stop-ohjelma on akkreditoitu (= arvioitu ja hyväksytty) toimintaohjelma ja se pidetään vahvistetun käsikirjan mukaisesti. Ohjaajat ovat vaitiolovelvollisia ohjelmassa esiin tulleiden asioiden suhteen. Ohjelman alussa käydään läpi säännöt, jotka koskevat myös kaikkia ryhmäläisiä. Ohjelman aikana on mahdollisuus anoa poistumislupia ja perhetapaamisia Vankeuslain mukaisesti, ottaen huomioon istuntojen aikataulut. Stop-ohjelman jälkeen vangit palautuvat sijoituslaitoksiinsa.

Ryhmätyöskentelyssä ryhmäläiset kertovat omista seksuaalirikoksistaan ja niihin liittyvistä asioista (ajatukset, tunteet, mielihalut, fantasiat, käyttäytyminen jne). Rikoksia käsitellään yksityiskohtaisesti eri näkökulmista. Työskentely lisää osallistujan itsetuntemusta ja itsevarmuutta, koska hän oppii hallitsemaan omaa käytöstään entistä paremmin. Stop-ohjelmassa on kyse oppimisesta. Uuden oppiminen edellyttää usein myös vanhan "poisoppimista." Oma motivaatio ja halu käsitellä asioita ovat siinä keskeisellä sijalla. Vastuu oppimisesta on jokaisella ryhmäläisellä itsellään.

Jos olet kiinnostunut hakeutumaan Stop-ohjelmaan, niin ota yhteyttä oman vankilasi psykologiin tai Stop-yhdyshenkilöön. Ennen ohjelmaan valintaa sinulle järjestetään tutustumis- ja haastattelujakso Riihimäen vankilan Stop

-osastolla. Jakson aikana voit jättää kirjallisen hakemuksen Stop-ohjelmaan ja saat siihen myös vastauksen. Ohjelmia alkaa n. 5 kk välein / n. 2 kertaa vuodessa.

Liite 5: Saatekirje

SAATEKIRJE OPINNÄYTETYÖN HAASTATTELUA JA AINEISTON KERUUTA VARTEN

Olen Anu Siira, rikosseuraamusalan sosionomi opiskelija, Laurea Tikkurila. Tutkimukseni on Laurea -ammattikorkeakoululle tehtävä opinnäytetyö. Opinnäytetyön aiheena on "Vankien kokemuksia Stop -ohjelmasta, Riihimäen vankilassa".

Tutkimuksen toteutus tapahtuu teemahaastatteluin. Teemahaastattelussa kysytään henkilön kokemuksia rikoksesta ja siihen liittyvistä kokemuksista sekä ohjelmasta ja osastolla asumisesta. Haastattelukertoja tulee olemaan yhtä haastateltavaa kohden 1 kerta, kestoltaan 1-2 tuntia.

Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista eikä haastattelu tai sen keskeyttäminen tule vaikuttamaan millään lailla osallistumiseen ohjelmassa tai vastaavassa.

Haastattelussa voi jättää kertomatta sellaisista aiheista / asioista, joista ei halua puhua. Haastattelut tullaan nauhoittamaan sanelukoneella ja tiedostot tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuttua, asianmukaisella tavalla noudattaen tietoturvaa. Nauhoja ei tule kuulemaan kukaan muu kuin haastattelija, tutkimuksen tekijä.

Tutkimuksella saatua tietoa käytetään ohjelman kehittämiseen, jolloin mielipiteenne on tärkeä. Vastauksillanne voitte vaikuttaa ohjelman laadulliseen kehittämiseen ja yhteistyöhön. Mielipiteenne avulla voimme myös huomioida paremmin ohjelmassa olevien tarpeita.

Ystävällisin terveisin

Anu Siira

Liite 6: Suostumus

SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

Olen saanut tietoa Anu Siiran opinnäytetyöstä ja sen tavoitteista.

Minua on informoitu siitä, että haastattelut ovat täysin vapaaehtoisia, eikä osallistumiseni tutkimukseen tai sen keskeyttäminen vaikuta millään lailla osallistumiseeni ohjelmaan eikä muihin rikosseuraamusalan virkamiehiltä saamiini palveluihin.

Tiedot tutkimukseen hankitaan ainoastaan haastattelujen perusteella. Haastatteluissa saadut tiedot hävitetään tutkimuksen päätyttyä asianmukaisella tavalla noudattaen tietoturva.

Henkilöllisyyteni ei tule kenenkään tietoisuuteen. Tutkimuksen tulokset julkaistaan tavalla, josta minua ei voida tunnistaa.

Haastattelussa minua koskevat tiedot ovat luottamuksellisia. Niitä ei luovuteta Rikosseuraamuslaitoksen muille virkamiehille eikä ulkopuolisille.

Sitoudun noudattamaan yllämainittua suostumusta

Paikka	Aika	Allekirjoitus ja nimenselvennys (haastateltava)
--------	------	---

Paikka tekijä)	Aika	Allekirjoitus ja nimenselvennys (tutkimuksen tekijä)
-------------------	------	--

Tästä suostumus-asiakirjasta on laadittu kaksi (2) samansisältöistä ja samansanaista kappaletta, joista yksi kappale annetaan suostumuksen antajalle ja yksi kappale jää tutkimuksen toteuttajalle.

Liite 7: Haastattelurunko

Teema 1

Ikä, kertalaisuus.

Siviilisäätö

Mitä haluat kertoa itsestäsi?

Rikos, kehen kohdistunut (static)? Mistä tuomittu?

Tuleminen Stop -ohjelmaan, mistä kuulit Stop -ohjelmasta?

Mikä sai sinut tulemaan tänne osastolle?

Mitä ajattelet Stop -ohjelman olevan?

Mikä oli käännteentekevää valinnassasi osallistua ohjelmaan?

Mitä muuta haluat kertoa?

Teema 2

Miten olet kokenut haastattelut? Mikä tuntui ikävältä?

Miltä tuntuu, kun haastattelussa kysytään intiimejä asioita?

Miten olet kokenut ohjaajien toiminnan?

Mikä helpotti / vaikeutti ohjaajan toiminnassa?

Kokemuksesi / ajatuksesi ohjelmaan valinnasta?

Ohjelmassa oleville on tarkoitus järjestää työtoimintaa ja vapaa-ajan toimintoja. Mitä haluaisit kertoa tästä? Mitä ajattelet?

Teema 3

Ohjelma on ryhmämuotoinen, mitä ajattelet siitä?

Mitä annettavaa sinulla on ryhmälle entä muilla sinulle?

Mitä on puhua seksuaalirikoksista? Miltä tuntuu kuulla toisten rikoksista?

Mitä hyötyä / haittaa ajattelet olevan siinä, että rikos / rikokset käydään läpi? Kelle haittaa / hyötyä?

Useimmat tuntevat ohjelman teemat kiusallisiksi, vaikeiksi kertoa. Mitä sinä ajattelet tästä?

Miten sinä olet kokenut ohjaajien tyylin? Onko se auttanut sinua puhumaan?

Meidän tulisi kehittää ohjaajien toimintaa. Mitä mielestäsi tulisi tehdä? Miten sinä ohjaisit ryhmää? Millainen on mielestäsi hyvä ohjaaja?

Ajatuksiasi ohjelman sisällöstä? Pelot, mitä sait / mitä haluat ohjelmalta? Mitä et halunnut / halua?

Teema 4

Ohjelman päättyminen - osastolta poistuminen. Mitä ajatuksia se sinussa herättää?

Mitä haluat / halusit ohjelmalta? Saitko sen? Mitä olisit halunnut enemmän?

Mitä ohjelma antoi sinulle?

Mitä ajatuksia ohjelman päättyminen ja ryhmästä poistuminen herättää?

Miten näet ohjelman vaikuttaneen tulevaisuuteesi?

Millaisia vaikutuksia näet olevan tulevaisuudessa?

Mitä sait matkaasi osastolta - ryhmästä -ohjelmasta?

Miltä tulevaisuutesi näyttää?